

NÅR ET LOKALSAMFUND VIL NOGET MERE

- EN UNDERSØGELSE AF IVÆRKSÆTTERPOTENTIALER I ÅLE OG
- LINNERUP SOGNE

BRITT SCHAK HANSEN

ARBEJDSPAPIR 1/03
ESBJERG 2003

Center for Forskning og Udvikling i Landdistrikter
Niels Bohrs Vej 9
DK-6700 Esbjerg

Tlf.: 65504146
Fax: 65504197
www.cful.dk

Arbejdsrapport 1/03

Britt Schak Hansen

Tryk: Grafisk Trykcenter A/S, Esbjerg, Danmark
Februar 2003

ISBN: 87-91304-02-4

© Center for Forskning og Udvikling i Landdistrikter

Forord

Denne undersøgelse er udfærdiget af Center for Forskning og Udvikling i Landdistrikter (CFUL) på vegne af Åle Borgerforening og Samvirket Hjortsvang. De to borgerforeninger har ønsket at få belyst deres lokalsamfunds fremtid med særligt henblik på muligheder for erhvervsudvikling og i særdeleshed for iværksætning af nye virksomheder og arbejdspladser. Foreningerne har fået tildelt midler fra Landdistriktpuljen til støtte af undersøgelsen.

Når CFUL har påtaget sig at gennemføre undersøgelsen, skyldes det et af CFULs egne formål, nemlig at belyse mulighederne (eller barriererne) for erhvervsudvikling i landdistrikterne. I den forbindelse er det vigtigt for os at få et stort kendskab til det, som foregår lokalt og være med i drøftelserne om, hvad her evt. også kunne foregå. Vi har ikke alle svar på forhånd, men er sikre på at et lokalt engagement og en stor opmærksomhed og interesse for udviklingen af de lokale erhvervsforhold er de indledende forudsætninger for, at det overhovedet kan lade sig gøre at fremme erhvervsudvikling i landdistrikterne. I de senere år har tendensen jo ellers været, at nye arbejdspladser først og fremmest er skabt i og omkring de største byer. Et initiativ som dette har vi derfor valgt at gå ind i, selv om det ellers sjældent af ressourcemæssige årsager er muligt for CFUL at bidrage med lokale undersøgelser.

Undersøgelsen er gennemført i 2002 af forsknings- og udviklingsmedarbejder Britt Schak Hansen med vejledning fra undertegnede. Britt har tilbragt nogle uger i de to sogne og fået et stort indblik i dagliglivet her. I den forbindelse har hun mødt stor hjælpsomhed, gæstfrihed og parathed til at afgive viden, ikke mindst fra de to foreningers drivende kræfter. Alle skal have stor tak for deres bistand.

Hanne Tanvig
Centerleder

Man kan læse mere om CFUL på www.cful.dk

Indholdsfortegnelse

1. Konklusioner og anbefalinger.....	5
Åle og Linnerup sogne - et sted hvor det er muligt at drive erhverv	5
Åle og Linnerup sogne - et sted med muligheder for iværksættere	5
Åle og Linnerup sogne - et sted med begrænsninger for iværksættere	7
Åle og Linnerup sogne - et sted hvor der kan gøres noget for iværksættere ...	7
Analysemodel.....	10
Læsevejledning.....	11
2. De fysiske forhold i Åle og Linnerup sogne	13
Den geografiske placering og afstande.....	13
Centerstruktur	14
Arealanvendelse	15
Infrastruktur	16
Arealbestemmelser	17
3. De sociale forhold i Åle og Linnerup sogne	19
Indbyggertal og befolkningsudvikling	19
Socialt serviceniveau.....	20
Foreningslivet	20
4. De økonomiske forhold i Åle og Linnerup sogne.....	24
Erhvervsstrukturen.....	24
Arbejdssteder og arbejdspladser.....	24
Arbejdsstedernes størrelse.....	25
Primære erhverv	26
Fremstillingsvirksomheder	26
Bygge- og anlægsvirksomheder.....	28
Serviceerhverv	29
Offentlige og private tjenesteydelser	31
Sammenligning af erhvervsstrukturen i Tørring-Uldum Kommune og Åle og Linnerup sogne	31
Udviklingen af arbejdssteder og arbejdspladser i Tørring-Uldum Kommune.	32
Eksterne aktører.....	34
Iværksætterrådgivning.....	34
Erhvervsråd.....	34
Erhvervsudviklingsgruppen.....	36
Kommunen	37
5. Økonomiske forhold af betydning for iværksættere	39
Kundegrundlag.....	39
Efteruddannelse	40
De traditionelle efteruddannelses tilbud.....	41
Efteruddannelsesprojekt.....	42
Adgangen til forskningsmiljøer og deres viden	43
Interne relationer mellem lokale aktører i Åle og Linnerup sogne.....	43
Erhvervslivet i Åle og Linnerup sognes relationer til eksterne aktører	45
Iværksætterrådgivning.....	45
Erhvervsrådet	46
Kommunen	46
Opsummering	47
6. Fysiske forhold af betydning for iværksættere.....	49

Geografisk placering	49
Naturen	49
Infrastruktur	50
Vejnet.....	50
Kollektiv trafik.....	51
Elektronisk infrastruktur.....	52
Erhvervsgrunde – og bygninger.....	52
Prisniveau	52
Fremleje og købemuligheder	53
Erhvervsudvidelse	54
Opsamling	54
7. Sociale forhold af betydning for iværksættere	56
Bopæl	56
Befolkningens alderssammensætning	56
Udbudet af arbejdskraft	57
Erhvervsspendling – den lokale arbejdskraft	58
Det sociale serviceniveau og det lokale engagement.....	60
Sociale serviceydelser.....	60
Det lokale engagement.....	61
Opsamling	62
8. De sociale og økonomiske interesser i det lokale rum	64
Borgernes forhold til etablering af virksomheder	64
Positiv reaktion	64
Neutral reaktion	65
Negativ reaktion	65
Opsamling	67
Kildeoversigt	68
Interviewpersoner	68
Virksomheder i Åle og Linnerup sogne	68
Foreninger i Åle og Linnerup sogne	68
Erhvervsaktører i Tørring-Uldum kommune	68
Skriftlige materialer.....	68
Elektroniske kilder	69
Virksomheder i Åle og Linnerup sogne med egen hjemmeside.....	69
Hjemmesider i Tørring-Uldum kommune og Vejle Amt	69
Andre hjemmesider.....	69
Bilag 1. Metode.....	70
Skriftligt kildemateriale.....	70
Telefonsamtaler	70
Indledende møder og interview.....	71
Interview	71
Workshop.....	72
Borgermøde	72
Bilag 2. Foreninger i Åle og Linnerup sogne.....	72
Bilag 3. Fysisk planlægning	73
Regionplanen.....	73
Planlovens landzonebestemmelser	73
Bilag 4. Tabel 7.1. Bopæl for beskæftigede i lokale virksomheder.....	74

Indledning

Efter indledende drøftelser mellem repræsentanter fra borgerforeningerne og CFUL blev der enighed om, at vinkelen på en undersøgelse af erhvervsmæssige muligheder i området først og fremmest skulle forfølge spørgsmålet om de lokale potentialer, hvorved navnlig iværksætterbegrebet et kommet i søgelyset. Dette skyldes en klar formodning om, at erhvervsudvikling her næppe vil ske som følge af tilflytning af eksisterende virksomheder udefra.

Undersøgelsen vil derfor give svar på følgende spørgsmål:

- Hvilke muligheder og barrierer er der for iværksættere i Åle og Linnerup sogne?
- Hvad kan borgerne og virksomhederne i Åle og Linnerup sogne gøre for at fremme etableringen af nye virksomheder i deres lokalområde?

Med iværksætterpotentialer forstås de fysiske, sociale og økonomiske forhold i Åle og Linnerup sogne, som betyder, at iværksættere har muligheder for at starte virksomhed her. I undersøgelsen afdækkes dog ikke, hvilke personer eller hvor mange personer i lokalsamfundet, der i givet fald kunne blive iværksættere. Det ville bl.a. forudsætte en afdækning af de personlige ressourcer blandt borgerne og kræve en helt anden metode samt ressourcemæssigt ligge udenfor de givne rammer.

Der er mange forhold, som kan virke fremmende og hæmmende for iværksættere. I denne undersøgelse fokuseres imidlertid kun på de forhold, som lokalsamfundet i Åle og Linnerup sogne og indenfor Tørring-Uldum Kommune selv har en mulighed for at gøre noget ved. Her er således ikke set på alle de eksterne påvirkningsmuligheder, som skyldes udviklingen på markedet, generel lovgivning, statslige og overstatslige politikområder og -initiativer mv.

1. Konklusioner og anbefalinger

I dette afsnit kan man læse undersøgelsens konklusioner og anbefalinger. Konklusionerne og anbefalingerne er organiseret som 4 udsagn om Åle og Linnerup sogne:

- et sted hvor det er muligt at drive erhverv
- et sted med muligheder for iværksættere
- et sted med begrænsninger for iværksættere
- et sted hvor der kan gøres noget for iværksættere

For en uddybning af konklusionerne henvises til de efterfølgende kapitler.

Åle og Linnerup sogne - et sted hvor det er muligt at drive erhverv

Undersøgelsen viser, at der i Åle og Linnerup sogne er 57 arbejdssteder¹ i september 2002. Her er således en del erhvervsaktivitet, hvilket i sig selv viser, at det er muligt at drive virksomhed i de to sogne. Erhvervsstrukturen i de to sogne viser, at nogle erhvervsgrupper trives bedre end andre.

I Åle og Linnerup sogne er størstedelen af arealet landbrugsarealer. Landbruget præger stadigvæk den lokale erhvervsstruktur, selvom det ikke er så markant mere. 1/3 af arbejdsstederne er dog stadig landbrugsbedrifter. Serviceerhvervene² udgør ligeledes 1/3 af de lokale arbejdssteder, og bygge- og anlægsvirksomheder udgør knap 1/5 af arbejdsstederne. Erhvervsstrukturen er præget af enkeltmandsfirmaer og virksomheder med 2-4 ansatte.

Områdets virksomheder er placeret her, fordi ejerne bor i Åle og Linnerup sogne. Her ligger virksomheder godt for kundekredsen, og de er ikke til væsentlig gene for naboerne. Virksomhederne har indtil nu forholdsvis nemt kunnet skaffe deres arbejdskraft i området.

Åle og Linnerup sogne - et sted med muligheder for iværksættere

Der er række forhold i sognene og i kommunen, som kan virke fremmende for kommende iværksætter.

Undersøgelsen viser, at de eksisterende virksomheder i Åle og Linnerup sogne primært er opstået, fordi ejeren har boet i lokalområdet. Der er meget få folk ude-

¹ Arbejdssteder dækker over det samlede antal af landbrug, virksomheder, forretninger og institutioner i Åle og Linnerup sogne. 8 af de lokale arbejdssteder er offentlige institutioner f.eks. skole og børnehave.

² Denne erhvervsgruppe omfatter både virksomheder indenfor autoreparation, engros- og detailhandel, transport og forretningsservice (bl.a. rengørings- og ingeniørfirmaer) .

fra, som har etableret virksomhed i sognene. Derfor vil kommende iværksættere i Åle og Linnerup sogne efter al sandsynlighed være at finde blandt sognenes beboere eller kommende tilflyttere. De fleste lokale iværksættere har startet deres virksomhed op fra privatadressen, hvilket gør det muligt at holde etableringsomkostninger og faste udgifter nede. Det er kun i særtilfælde, at folk bosiddende udenfor de to sogne har etableret virksomhed i Åle og Linnerup sogne. I de få tilfælde det er sket, skyldes det forekomsten af billige og velegnede erhvervslokaler. Netop de billige etableringsomkostninger i sognene betyder meget for kommende iværksættere. De nye bestemmelser i landzonelovgivningen, hvor beslutningerne inden for området flyttes til kommunerne, forventes at forstærke disse muligheder.

Undersøgelsen viser, at størstedelen af de eksisterende virksomhedsejere har startet deres virksomhed, da de var i 30'erne og mens de havde børn. De kommende iværksættere vil efter al sandsynligvis være at finde i denne aldersklasse. Det betyder, at det har stor betydning for iværksætterne, at Åle og Linnerup sogne er et attraktivt bosætningsområde for børnefamilier - og det er sognene på følgende områder: De fysiske rammer er optimale, idet Åle og Linnerup sogne ligger i et af Danmarks mest naturskønne områder, og boligpriserne er lavere end i de nærmeste byer. De sociale rammer i de to sogne er også attraktive for børnefamilier. Her er lokale børnepasningsordninger, en lokal, lille skole, et rigt foreningsliv og engageret lokalsamfund. Alt sammen noget folk i Åle og Linnerup sogne arbejder meget aktivt for at opretholde og forbedre.

Indtil nu har folk i Åle og Linnerup sogne hovedsagligt arbejdet for at forbedre de sociale hold, men bl.a. igangsættelsen af denne undersøgelsen viser, at man også er begyndt at tænke de økonomiske forhold - erhvervslivet - ind i arbejdet for at styrke lokalsamfundet. Borgerforeningernes interesse for området kan komme til at betyde meget for de kommende iværksættere.

De lokale virksomheder er også opmærksomme på nødvendigheden af, at de støtter bestræbelserne på at opretholde området som et attraktivt bosætningsområde, ligesom der er nogle initiativer i gang blandt dem, som kan øge iværksætterpotentialet.

Efter det seneste kommunevalg er Tørring-Uldum Kommune kommet med nogle erhvervspolitiske udspil bl.a. en erhvervsservicepakke, som skal gøre det lettere at etablere virksomheder. Også de lokale virksomhedserfaringer er meget værdifulde for kommende iværksættere. Det har man forstået i området. Både kommunen, erhvervslivet selv og grupper indenfor erhvervslivet har oprettet forskellige organer, som kan videregive sådanne erfaringer. Specielt skal nævnes Erhvervsrådets efteruddannelseskursus, som nogle af de lokale virksomheder deltager i. Det vurderes, at sådanne tiltag vil gøre det lettere for kommende iværksættere at etablere sig i området

Det vurderes, at et godt og udvidet samarbejde mellem befolkning og virksomheder på alle områder i lokalsamfundet kan virke fremmende for etablering af nye virksomheder.

Åle og Linnerup sognes geografiske placering midt i Danmark er god for kommende iværksættere. Den bliver snart bedre, fordi infrastrukturen (vejnettet) for tiden er under udbygning.

Åle og Linnerup sogne - et sted med begrænsninger for iværksættere

Der er en række forhold i sognene og i kommunen, som kan virke hæmmende for iværksættere.

En af de væsentlige begrænsninger i Åle og Linnerup sogne er udbudet af erhvervsbygninger. Det er sparsomt, og her er ikke udlagt nogle nye erhvervsgrunde. Der er relativ få erhvervsbygninger til salg eller fremleje – og når der er nogle, er de ikke nødvendigvis velegnet for en iværksætter. Det er tilfældigheder, der afgør, om en virksomhed kan få de egnede lokaler i Åle og Linnerup sogne.

Åle og Linnerup sognes fysiske beliggenhed kan også være et problem – især for landbruget og fremstillingsvirksomheder. Naturen, naturbeskyttelseslovene og planlovene sætter sine begrænsninger for, hvor meget disse erhverv må belaste og påvirke omgivelser. Selv om en virksomhed holder sig indenfor de lovbestemte rammer og opnår kommunens tilladelse til at drive virksomhed, kan der opstå situationer, hvor lokalbefolkningens holdninger over for virksomheden kan give problemer. Denne problemstilling er en enkelt gang i undersøgelsesperioden dukket op i Åle by, og har derved afdækket de interessekonflikter, der kan være i en sådan situation. I en sådan situation kan lokalbefolkningens interesser være en begrænsning for en iværksætter. Det vurderes, at man i Åle og Linnerup sogne må udvikle metoder til at håndtere sådanne situationer.

Med hensyn til infrastrukturen er der to problematiske forhold i Åle og Linnerup sogne. Det ene er en ringe internetforbindelse. Det andet kan vise sig at være udbygningen af kommunens vejnet. Tørring-Uldum Kommune og erhvervsaktørerne i kommunen planlægger i forbindelse med den nye diagonalvej (Billund-Horsens) at placere en erhvervsudviklingspark ved Ølholm – et stykke fra sognene. Centret kan trække virksomheder væk fra sognene og betyder for tiden, at megen kommunal erhvervsaktivitet er målrettet mod det nye center.

Åle og Linnerup sogne - et sted hvor der kan gøres noget for iværksættere

I det følgende afsnit vurderes, hvad lokalbefolkning og virksomheder kan gøre for iværksættere i Åle og Linnerup sogne. Anbefalingerne bygger på en syntese af en workshop om erhvervsudviklingen i Åle og Linnerup sogne i september 2002, som blev afholdt i forbindelse med denne undersøgelse (jf. bilag) og undersøgelsens analyser.

- *Det er vigtigt, at Åle og Linnerup sogne forbliver et attraktivt bosætningsområde*
Hvis erhvervslivet skal blive, og nyt skal udvikle sig i Åle og Linnerup sogne, er det vigtigt, at sognene forbliver et attraktivt bosætningsområde. Især spiller det en rolle, at området er i stand til at servicere børnefamilier. Derfor er det vigtigt, at lokalbefolkningen forsat forbedrer de sociale service- og fritidstilbud og medtænker erhvervslivets behov i disse tilbud. På workshoppen var der f.eks.

et forslag om en IT-café og fælles kontorfaciliteter for erhvervsdrivende. Disse idéer forsøger minihal-gruppen at medtage i planlægningen af minihallen. Det vurderes, at et sådan tiltag vil være nyttigt for kommende iværksættere.

- *Det er vigtigt, at Åle og Linnerup sogne synliggør de lokale værdier*
I dag gøres der ikke meget i sognene for at synliggøre kvaliteterne ved at bo og drive virksomhed i Åle og Linnerup sogne. Derfor er det vigtigt, at borgerne og virksomhederne i fællesskab begynder at markedsføre sognene. På workshoppene blev bl.a. foreslået, at man laver en hjemmeside, som viser og fortæller om værdier ved at bosætte sig og drive erhverv i deres lokalområde. Desuden kom her forslag om fælles annoncer for virksomhederne - alle aktiviteter, som undersøgeren vurderer vil øge iværksætterpotentiallet i sognene. Muligvis kan det også være en idé at afholde en række Åben Landsby aktiviteter.
- *Det er vigtigt, at erhvervsudviklingsmuligheder i Åle og Linnerup sogne synliggøres*
I Åle og Linnerup sogne kan det til tider være svært at finde ledige lokaler, og der findes igen offentligt tilgængelig liste. Det vurderes, at oprettelsen af en databank med en samlet oversigt over mulighederne i området f.eks. over ledige og egnede erhvervslokaler kan gøre det lettere for kommende iværksættere.
- *Det er vigtigt at skabe større forståelse for de lokale virksomheder*
På workshoppene blev der stillet forslag om, at de lokale virksomheder holder et åbent hus arrangement. På den måde kan beboerne og virksomhederne lære hinanden bedre at kende. Det vurderes, at dette ikke alene vil kunne bidrage til at skabe større forståelse mellem de erhvervsdrivende og beboerne, men muligvis også give kommende iværksættere blod på tanden. Interessekonflikter mellem beboere og erhvervsvirksomheder kan på den måde synliggøres og derfor nemmere løses.
- *Det er vigtigt, at lokalsamfundet diskuterer og laver en samlet udviklingsplan for Åle og Linnerup sogne*
I undersøgelsesperioden var der en fremstillingsvirksomhed, som købte nogle erhvervsbygninger i Åle. Borgerforeningen i Åle var imidlertid imod, at denne virksomheden skulle drive erhverv på det pågældende sted og klagede til Naturklagenævnet. Pt. er det uvist, hvordan udfaldet bliver, men sagen om denne virksomhed viser, at der er behov for at få afklaret, hvilken udvikling man ønsker i Åle og Linnerup sogne. For virksomheder er det vigtigt med klare retningslinier for, hvad der kan lade sig gøre i lokalområdet og at vide, hvilken form for opbakning de kan forvente af lokalbefolkning. Det vurderes vigtigt at få afklaret spørgsmål som: Hvilken erhvervsaktivitet vil beboerne tolerere i eksisterende bygninger? Hvor ønsker man erhverv eller boliger? Skal her udstykes nye erhvervsgrunde? mm.

Ved den kommende kommuneplanrevision er her en oplagt mulighed for, at borgerne og virksomhederne i Åle og Linnerup sogne debatterer deres lokalområdes fremtid og sikrer, at de får lavet en fælles helhedsorienteret udviklingsplan for deres to sogne. Der bør laves en landdistriktspolitik for "landdistrikterne" i Tørring-Uldum Kommune. Det kunne ske i samarbejde med andre mindre landsbyer i kommunen.

- *Det er vigtigt, at netværksdannelse mellem virksomhederne i Åle og Linnerup sogne forstærkes*

For nærværende er netværket mellem virksomhederne nærmest af social art og foregår kun i begrænsede områder. Her er blandt enkelte virksomheder ønsker om at udvikle dette netværk til også at omfatte professionelle anliggender f.eks. arbejde med at synliggøre fælles behov og få dem opfyldt - men også et produktions- og markedsføringssamarbejde. Erfaringerne fra et lokalt efteruddannelsesprojekt er også værdifulde, så derfor skal initiativerne med fælles erfaringsudvikling udvikles yderligere, så andre kan komme med i netværket. Tanken var også fremme på workshoppen. Måske kunne netværket udvikles på en sådan måde, at det kunne danne grundlaget for fælles innovationer.

- *Det er vigtigt, at borgere og erhvervsliv i Åle og Linnerup sogne holder kontakt med aktiviteterne andre steder i kommunen*

Hvis sognenes erhvervsliv skal udvikles, skal initiativet komme indefra. Tørring-Uldum Kommunes Erhvervsråd og kommunalbestyrelsen vil i nærmeste fremtid bruge deres energi på Ølholm området. Her skal det nye erhvervscenter ligge. Åle og Linnerup sogne kan blive "lillebroderen" i dette spil, og de skal selv være aktive for at presse kommunen og Erhvervsrådet til at gøre noget for den lokale erhvervsudvikling. Kommunen og Erhvervsrådet har nemlig den opfattelse, at erhvervsparken vil have en afsmittende effekt på udkantsområder som Åle og Linnerup sogne.

Det er nødvendigt, at sognenes erhvervsliv og andre foreninger engagerer sig aktivt i kommunens erhvervsforeninger og -råd for på den måde at støtte lokalområdets erhvervsudvikling. På den måde kan man udnytte det etablerede apparat og få gavn af byrådets "nye holdning" omkring erhvervslivet. Et fokus kunne være, hvordan Åle og Linnerup sognes udvikling kan indgå i de kommende region- og kommuneplaner?

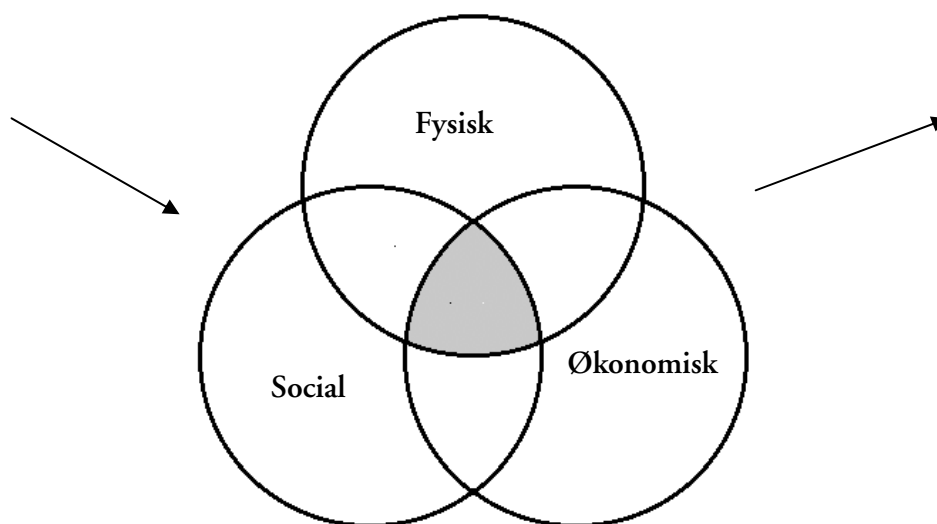
- *Det kunne også være en mulighed at se på udviklingen af de nuværende erhverv i Åle og Linnerup sogne med andre øjne.*

I sognene er her også mulighed for, at de nuværende erhverv kan udvikles alternativt. De to gårdbutikker og bondegårdsferie aktiviteterne er små eksempler på dette. Man kunne gå endnu videre og forsøge at inddrage bioteknologi i udviklingen af det lokale erhvervsliv.

Analysemodel

De indsamlede data er bearbejdede og analyserede ved hjælp af modellen i figur 1³.

Figur 1. Et lokalsamfund

Lokalsamfundet består af tre dimensioner:

1. Fysiske forhold: Det fysiske areal og rum såsom landskab, bygninger og infrastrukturer
2. Økonomiske forhold: Virksomheder, arbejdspladser, kunder, efteruddannelsesmuligheder, erhvervsserviceydelser, erhvervsinteressenter (erhvervsorganisationer og kommunen)
3. Sociale forhold: Lokalbefolkningen, sociale og kulturelle serviceydelser, sociale interessenter (lokale foreninger)

Dimensionerne kan beskrives og forstås hver for sig, men de vil altid være påvirket af hinanden. De er både noget i sig selv, og her er mulighed for et samspil. Samtidig påvirkes de forskellige dimensioner og lokalsamfundet af udefrakommende faktorer, og lokalsamfundet påvirker andre samfund regionalt og nationalt. Det udtrykkes gennem pilene i figur 1. Disse forhold gælder også i Åle og Linnerup sogne og bruges derfor i herværende undersøgelse, hvis formål er at finde ud af, hvad her lokalt kan gøres for, at iværksættere etablerer deres virksomheder et bestemt sted - i Åle og Linnerup sognene.

Først undersøges og beskrives de fysiske, økonomiske og sociale forhold, der kendetegner netop Åle og Linnerup sogne. Dernæst analyseres de tre dimensioners samspil. I denne del af rapporten fremhæves den betydning, de lokale økonomiske, fysiske og sociale forhold har haft, da de eksisterende virksomheder etablerede

³ Analysemodellen er udviklet af CFUL og bruges som et gennemgående grundlag for al forsknings- og udviklingsaktivitet her. Til forskel fra mange andre opfattelser af "landdistrikter" giver den mulighed for, at landdistriktet selv kan agere og spille en selvstændig rolle og samtidig være et led i et større univers.

sig i området. Desuden beskrives, hvilke fordele og ulemper de oplever ved at drive virksomhed i sognene.

Det er undersøgerens opfattelse, at det kan være nyttigt i lokalbefolkningens kommende arbejde for at styrke deres samfund at arbejde efter ovennævnte model.

Læsevejledning

Strukturen i denne rapport er bygget op over den viste model, hvor lokalsamfundet beskrives ved hjælp af tre områder: De fysiske forhold, de sociale forhold og de økonomiske forhold. Vægten i rapporten er lagt på de økonomiske forhold, for det er her, erhvervslivet beskrives. De to andre forhold er inddraget for at belyse netop udviklingsmuligheder indenfor denne dimension.

Kapitel 2 - De fysiske forhold

Kapitlet er en beskrivelse af landskab, natur og arealanvendelse i Åle og Linnerup sogne samt de kommunale arealbestemmelser, som sætter rammerne for erhvervsudviklingen i området.

Kapitel 3 - De sociale forhold

Kapitlet er en beskrivelse af befolkningstallet og –udviklingen, de sociale og kulturelle serviceydelser i sognene samt de lokale foreningers indsats for at forbedre disse.

Kapitel 4 - De økonomiske forhold

Kapitlet er en detaljeret beskrivelse⁴ af erhvervsstrukturen i Åle og Linnerup sogne anno 2002. Der findes en sammenligning mellem erhvervsstrukturen i Åle og Linnerup sogne og Tørring-Uldum Kommune. Sidst i kapitlet præsenteres de erhvervsaktører i kommunen, som har betydning for erhvervsudviklingen i Åle og Linnerup sogne. Det er Iværksætterrådgivningen, Erhvervsrådet, Erhvervsudviklingsgruppen og Tørring-Uldum Kommune.

Kapitel 5 - Økonomiske forhold af betydning for iværksættere

I kapitlet analyseres, hvilken betydning de forskellige erhvervsforhold har for de eksisterende virksomheder og det vurderes, hvorvidt de enkelte forhold virker fremmende eller hæmmende for kommende iværksættere. Følgende erhvervsbetingelser analyseres: Kundegrundlaget, efteruddannelse, samarbejdsrelationerne mellem virksomheder i Åle og Linnerup sogne og deres relationer til erhvervsaktørerne i kommunen.

Kapitel 6 - Fysiske forhold af betydning for iværksættere

I kapitlet analyseres, hvilken betydning de fysiske forhold har for de eksisterende virksomheder og det vurderes, hvorvidt de enkelte forhold virker fremmende eller hæmmende for kommende iværksættere. De fysiske forhold omfatter den geografiske placering, naturen, infrastrukturen, erhvervsgrunde og -bygninger.

⁴ For de læsere, der ønsker en hurtig oversigt over antallet af arbejdssteder og arbejdspladser i de to sogne og deres procentmæssige fordeling på brancher og erhvervsgrupper, henvises til tabel 4.1 side 23 og figur 4.1 side 24.

Kapitel 7 - Sociale forhold af betydning for iværksættere

I kapitlet analyseres, hvilken betydning de sociale forhold har for de eksisterende virksomheder og det vurderes, hvorvidt de enkelte forhold virker fremmende eller hæmmende for kommende iværksættere. De sociale forhold omfatter bopæl, befolkningens alderssammensætning, udbudet af arbejdskraft, erhvervsspendlingen, det sociale serviceniveau og det lokale engagement.

Kapitel 8 - De sociale og økonomiske interesser omkring det lokale rum

I de tidligere kapitler er analysemodellens elementer analyseret hver for sig. I dette kapitel analyseres, hvordan elementerne spiller sammen. Centralt er en case om etablering af et nyt firma i Åle by.

2. De fysiske forhold i Åle og Linnerup sogne

Formålet med kapitlet er at præsentere de fysiske rammer for erhvervsudviklingen i de to sogne⁵.

Den geografiske placering og afstande

Åle og Linnerup sogne hænger sammen, fordi de både udgør et skoledistrikt og et pastorat. På kortet fig. 2.1 ses, at Åle og Linnerup sogne med landsbyerne Hjortsvang og Åle er placeret afsides i den nordvestlige del af Tørring-Uldum Kommune. Mod nord afgrænses sognene af kommunegrænsen til Nr. Snede Kommune, og mod øst er det Gudenåen, som sætter sognegrænsen.

Figur 2.1. Kort over Tørring-Uldum Kommune med Åle og Linnerup sogne (grå)⁶

⁵ For en mere overordnet beskrivelse af de kommunale forhold i Tørring-Uldum Kommune henvises til: Tørring-Uldum Kommune, "Kommuneplan 1996 – 2004".

⁶ Billedet er hentet fra Tørring-Uldum Kommunes hjemmeside, www.tuk.dk

Åle og Linnerup sogne ligger tæt på Vejle og Horsens (25 km), men er også meget centralt placeret i forhold til mange andre større byer jf. nedenstående tabel 2.1.

Tabel 2.1. Pendlingafstande i bil fra Åle til større byer

Fra Åle	Til Herning	Til Århus	Til Odense	Til Esbjerg
Afstand i km.	55	60	100	120
Tid i min.	50	45	70	80

Kilde: www.krak.dk

Centerstruktur

Tørring-Uldum Kommune er siden kommunesammenlægningen i 1970 blevet udbygget efter et decentralt princip. Kommunens centerstruktur består af 7 lokalcentre, hvoraf de 6 er i byzone (Tørring, Uldum, Lindved, Ølholm, Rask Mølle og Grejs). Åle er det eneste lokalcenter i landzone.

Billede 1: Åle Bygade i Åle

Billede 2: Borgergade i Hjortsvang

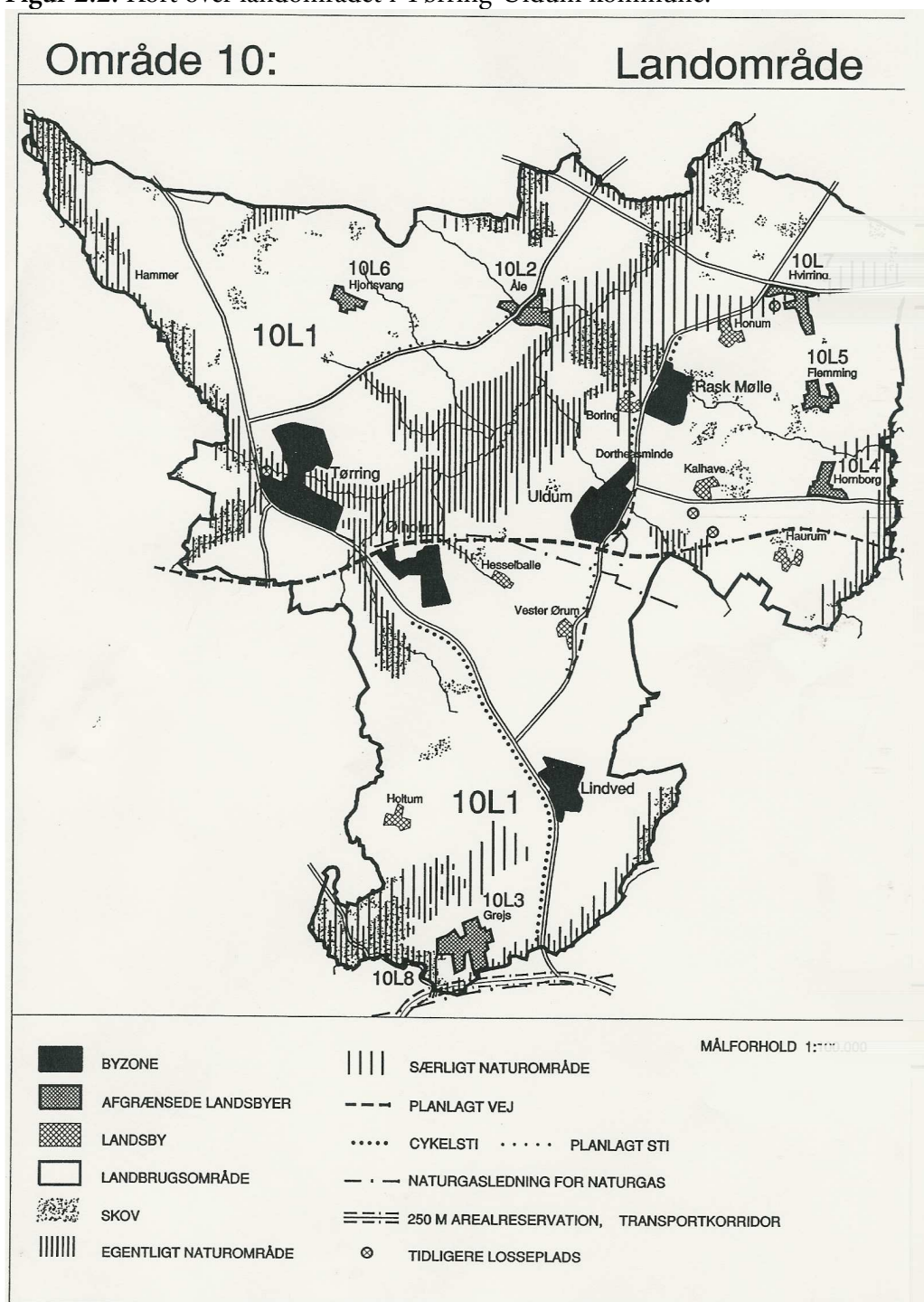
Arealanvendelse

Tørring-Uldum Kommunes samlede areal er på 189 km², hvoraf Åle og Linnerup sogne udgør ca. 1/6. På kortet fig. 2.2 ses, at de to sogne næsten udelukkende består af landbrugsområder. Af egentlige naturområder er her to. Det største ligger i den østlige del af sognene langs med Gudenåen. Dette er beskyttet af naturbeskyttelsesloven, og er et EU-fuglebeskyttelsesområde. I den nordvestlige del af Åle Sogn ligger desuden en lille skov. En mindre del af de to sogne består af bebyggede arealer i landsbyerne Åle og Hjortsvang.

Billede 3: Gudenåen, Åle Sogn

Figur 2.2. Kort over landområdet i Tørring-Uldum kommune.

Kilde: Tørring-Uldum Kommune, "Kommuneplan 1996-2004".

Infrastruktur

På nær én vej - Brædstrupvejen - består vejnettet i Åle og Linnerup sogne af smalle og kringlede veje i et bakket terræn. Ingen steder i Åle eller Linnerup sogne er der direkte tilgang til en hovedvej eller en motorvej. Hovedfærdselsåren i de to sogne er Brædstrupvejen - landevejen mellem Tørring og Brædstrup, og den går gennem

landsbyen Åle. Ved Tørring forbindes Brædstrupvejen til A13 - kommunens nord/syd gående hovedtrafikåre (fra Vejle til Viborg). A13 forbinder igen kommunen til den østjyske motorvej. I 2004 tages den ny amtsvej – Diagonalvejen fra Billund til Horsens – i brug. Dermed er Diagonalvejen fra Esbjerg til Århus fuldendt. Den går gennem Tørring-Uldum Kommune og gør Ølholm til det vigtigste trafikale knudepunkt i kommunen.

Der er få kollektive trafikforbindelser til Åle og Linnerup sogne, og det er ofte nødvendigt at skifte bus i Tørring eller Rask Mølle. Her er få busafgange, og afgangstiderne er primært tilpasset skoleelevernes behov⁷.

Den elektroniske infrastruktur i form af internetforbindelser er meget lidt udbygget i sognene. Lokalbefolkningen og virksomhederne er opkoblet til Internettet via telefonnettet, hvilket gør den langsom og dyr. I 2002 er der ingen fælles internetforbindelse i de to sogne, men i Åle sogn arbejdes på at få etableret en fælles bredbåndsforbindelse.

Arealbestemmelser

Mulighederne for erhvervsudvikling på de to sognes areal styres af forskellige lovgivningsmæssige og planmæssige rammer. Beboere og virksomheder i Åle og Linnerup sogne har især mulighed for at påvirke bestemmelserne i kommuneplanen, derfor redegøres her kort for dem.

Ifølge kommuneplanen⁸ er landsbyerne Åle og Hjortsvang fastlagt til boligformål, offentlige formål (institutioner og mindre butikker til betjening af lokalområdet), landbrugserhverv, gartneri og mindre erhvervsvirksomheder, der kan indpasses i landsbymiljøet uden gener. I kommuneplanen er der også fastsat grænser for bebyggelsesprocenten og bygningshøjde.

I Åle og Hjortsvang er der ikke udlagt nye erhvervsarealer. Det betyder, at her kun kan etableres nye virksomheder på eksisterende erhvervsgrunde, eksisterende grunde med blandet bolig og erhverv eller på nedlagte landbrugsejendomme.

I Åle er der i modsætning til Hjortsvang mulighed for at købe parcelhusgrunde på Askevej, hvor kommunen for en del år siden har byggemodnet et mindre område til boliger. I 2002 blev der solgt 4 grunde i Åle. Derved var Åle det sted i kommunen, hvor der blev solgt flest parcelhusgrunde⁹. I følge Sejer Mortensen¹⁰ er en af forklaringerne på dette, at grundene i Åle er billige, fordi de har ligget her i mange år, og de bliver solgt til den pris, det i sin tid kostede at byggemodne dem. Her er endnu 4 grunde til salg.

⁷ Vejle Amt Trafikselskab, www.vat.dk

⁸ Tørring-Uldum Kommune, "Kommuneplan 1996 – 2004"

⁹ Tørring-Uldum Kommune, www.tuk.dk

¹⁰ Interview med Sejer Mortensen, formand for Samvirket Hjortsvang, landmand og byrådsmedlem, sept. 2002, Linnerup Sogn.

Billede 4: Ledige parcelhusgrunde i Åle

Åle er endvidere det eneste sted i kommunen, hvor man kan få lov til at udstykke storparceller. I 1997 byggemodnede kommunen de første 4 storparceller. De er alle solgt og bebygget. Kommuneplanen giver mulighed for udstykninger af flere storparceller, men det er ikke sket.

3. De sociale forhold i Åle og Linnerup sogne

I dette kapitel beskrives befolkningsudviklingen i Åle og Linnerup sogne, det sociale serviceniveau¹¹ i sognene og de lokale foreningers indsats for at forbedre disse.

Indbyggertal og befolkningsudvikling

I 2002 boede der 1.150 mennesker i Åle og Linnerup sogne. Det er 9,3 % af Tørring-Uldums 2.315 indbyggere og dermed en lidt mindre del af kommunens indbyggere end sognenes areal "berettiger" til. Åle Sogn er langt det største af de to med 70 % af sognenes befolkning. For begge sogne gælder det, at indbyggerne er koncentreret i de to landsbyer Åle og Hjortsvang. Linnerup Sogns indbyggere er dog fordelt mere ligeligt med 50 % i Hjortsvang og 50 % udenfor byen. I Åle Sogn bor 62 % af indbyggerne i Åle by.

I perioden 1990-2002 har Åle og Linnerup sogne haft en befolkningstilvækst på 6,9 %, hvilket er en lidt større tilvækst end i kommunen som helhed, hvor den i samme periode var på 6,7 %. Der er imidlertid store forskelle i befolkningstilvæksten mellem de to sogne. I Åle Sogn har tilvæksten været på 8,7 %, mens den i Linnerup Sogn kun var på 2,7 %. Tilvæksten i de to sogne var dog størst i første halvdel af 1990'erne. I perioden 1996-2002 har Åle kun oplevet en mindre tilvækst på 0,7 %, og i Linnerup sogn har der ligefrem været en befolkningsnedgang på 6,8 %. Til trods for at der i kommunen som helhed har været befolkningstilvækst på 3,7 % i perioden 1996-2002, så har de to sogne i denne periode samlet set oplevet en lille befolkningsnedgang på 1,6 %.

Tørring-Uldum kommunes befolkningstilvækst er de senere år primært sket i Grejs Sogn, som er den del af kommunen, der ligger nærmest Vejle jf. fig. 2.1. I Grejs Sogn har her i perioden 1996-2002 været en befolkningstilvækst på 19 %.

Tabel 3.1. Indbyggertal og befolkningstilvækst i Åle Sogn, Linnerup Sogn og Tørring-Uldum Kommune

Indbyggertal				Befolkningstilvækst 1990-2002		Befolkningstilvækst 1996-2002	
	1990	1996	2002	Antal	Pct.	Antal	Pct.
Åle Sogn	745	804	810	65	8,7	6	0,7
Linnerup Sogn	331	365	340	9	2,7	-25	-6,8
Åle og Linnerup sogne i alt	1076	1169	1150	74	6,9	-19	-1,6
Tørring-Uldum Kommune	11542	11876	12315	773	6,7	439	3,7

Kilde: Danmarks Statistik bank /BEF4B og egne beregninger.

¹¹ Det sociale serviceniveau er de sociale og kulturelle institutioner i de to sogne, som ejes og drives af både de offentlige myndigheder og lokale foreninger.

Socialt serviceniveau

Den decentrale centerstruktur i Tørring-Uldum Kommune betyder, at her er et vist offentligt serviceniveau i alle lokalcentrene, også i Åle og Linnerup sogne. Lokalcenteret i Åle og Linnerup sogne ligger i Åle by. Derfor findes de fleste offentlige servicetilbud i de to sogne her. I januar 2003 fandtes der i Åle en folkeskole (1-6. klassetrin), en børnehave, en skolefritidsordning, en ungdomsklub, fritidsundervisning, et idrætsanlæg, et forsamlingshus og en kirke. Frem til d. 31/12 2002 havde Åle også et plejehjem. I stedet for plejehjemmet kommer her nu nogle ældreboliger. Der er ingen vuggestue i Åle, men derimod 6 kommunale dagplejere.

Billede 5: Børnehaven i Åle

Selvom Hjortsvang ikke er et selvstændigt lokalcenter, findes der også her enkelte servicetilbud: Et forsamlingshus, et idrætsanlæg, en kirke og en ungdomsklub.

Foreningslivet

De sociale servicetilbud i Åle og Linnerup ville ikke være der, hvis lokalbefolkningen ikke bestod af ildsjæle, som fører en ihærdig kamp både for at få servicetilbudene oprettet, drevet og opretholdt. Der er således stor opbakning til institutionerne og foreningerne i Åle og Linnerup sogne.

I Åle og Linnerup sogne er der 18 foreninger, der knytter sig til sogneniveauet¹² jf. bilag 2, hvilket i sig selv vidner om, at der er et meget aktivt foreningsliv i de to sogne. Året rundt afholder de lokale foreninger arrangementer både hver for sig og i fællesskab.

De foreninger, der oftest varetager lokalsamfundets fælles interesser i forbindelse med den fysiske udformning og anvendelse af Åle og Linnerup sogne, er borger-

¹² Derudover findes en række foreninger, der er tilknyttet kommuneniveau, som sognets borgere kan være medlem af. F.eks. er formanden for Tørring-Uldum Folkedansere bosiddende i Åle.

foreningerne. Åle og Linnerup sogne har hver deres borgerforening, men deres formål er lidt forskellige.

I Åle Sogn er formålet for Åle Borgerforening at fremme enhver sag, der kan tænkes at være til gavn eller forskønnelse for byen og sognet samt at virke for selskabelig underholdning for medlemmerne¹³.

I Linnerup Sogn blev forsamlingshuset og borgerforeningen slået sammen til en forening "Samvirket Hjortsvang" i 1998. Foreningens formål er¹⁴:

- at drive og bevare Hjortsvang Forsamlingshus
- at fremme byens og egnens erhvervsliv
- at varetage borgernes rettigheder
- at virke til fremme for borgernes kulturelle interesser og styrke fællesskabet
- at arbejde for turistmæssige interesser

I de senere år har de to borgerforeninger på tværs af de to sogne i stigende grad lavet arrangementer såsom sensommerfest og borgermøder. I marts 2001 afholdte Åle Borgerforening og Samvirket Hjortsvang et stor borgermøde, som resulterede i, at der blev nedsat et par arbejdsgrupper omkring temaet "Social service." Grupper arbejder med byfornyelse og ældreboliger, IT samt bygning af en "minihal".

I de to sogne har man i de sidste 10 år haft en drøm om at få bygget en større gymnastiksal – en minihal - ved Åle-Hjortsvang skole. Skiftende arbejdsgrupper har i årenes løb forsøgt at realisere drømmen. Den hal-gruppen, der blev nedsat i forbindelse med borgermødet i 2001, er således den tredje arbejdsgruppe, som forsøger sig. Tredje gang synes at være lykkens gang, for i efteråret 2002 lykkedes det for første gang at få byrådet til at anerkende minihal-projektet, så det er kommet på kommunens budget i 2004. Med kommunens tilsagn har hal-gruppen fået grundlag for at søge midler i Lokale- og Anlægsfonden. Private personer, foreninger og firmaer fra de to sogne har i forvejen givet tilsagn om frivillig arbejdskraft og næsten 1 mio. kroner i kontanter og materialer. F.eks. har Dagli'Brugsen i Åle givet tilsagn om støtte på ca. 75.000 kr. svarende til en procent af brugsens overskud i 3 år, og mange lokale firmaer har givet sponsorstøtte til cykelrally'et ved Åle sportsfest, hvoraf halvdelen tilfaldt minihal-projektet svarende til ca. 20.000 kr¹⁵.

Gennem mange år har kommunalbestyrelsen drøftet nedlæggelsen af Åle-Hjortsvang skole¹⁶, når kommunens budget skulle forhandles. Truslen om besparelser, reduktion og lukning har forenet indbyggerne i begge sogne i en fælles kamp for at bevare skolen. Et år ville byrådet skære skolen ned fra 7 til 3 klassetrin. Lokalbefolkningen nøjedes denne gang ikke blot med at protestere voldsomt. De tog også initiativ til at indsamle penge til at lave en friskole. Det, at borgerne

¹³ Afsnit om Åle Borgerforening i "Velkommen til Åle sogn – Åle sogns foreningsliv – årgang 2002"

¹⁴ Vedtægter for Samvirket Hjortsvang, 1998.

¹⁵ Folder om Minihalprojektet udarbejdet af minihalgruppen. Folderen er blevet husstandsomdelt i Åle og Linnerup sogne i 2001/2002.

¹⁶ Hjortsvang skole blev nedlagt i 1973, og børnene fra Linnerup Sogn kom derefter til at gå i Åle skole. I 2002 blev skolens navn ændret til "Åle-Hjortsvang skole".

indsamlede og betalte 30.000 kr. for at anmelde friskolen, gjorde et afgørende indtryk på politikerne og hindrede, at skolen blev skåret ned¹⁷.

Billede 6: Forsamlingshuset i Hjortsvang

Åle Aftenskole sikrer, at her tilbydes fritidsundervisning for de voksne i de to sogne. En gruppe forældre fra Hjortsvang og Åle hjælpes med at lede ”De samvirkende Ungdoms- og Filmklubber”. Filmklubben er for børn mellem 6 og 10 år, og de 2 ungdomsklubber er for 10-15-årige¹⁸. Legepladsen i Åle er ligesom ungdomsklubberne kommet op at stå ved hjælp af en gruppe forældre, der mente, at her manglede nogle fritidstilbud for deres børn¹⁹.

Hvert sogn har sin egen ungdoms- og idrætsforening med eget klubhus og sportsplads. I Linnerup Sogn har en gruppe beboere siden slutningen af 1980’erne afholdt fællesspisning i forsamlingshuset i Hjortsvang. Her deltager ca. 30 beboere i fællesspisning en gang om måneden.

¹⁷ Interview med Sejer Mortensen, Formand for Samvirket Hjortsvang, landmand og byrådsmedlem, sept. 2002, Linnerup Sogn.

¹⁸ Interview med Helle Hundecsek, foreningsaktiv borger, sept. 2002, Linnerup sogn.

¹⁹ Interview med Marius Brock, Formand for Åle Borgerforening, sept. 2002, Åle Sogn

Billede 7: Klubhus og sportspladsen i Åle

Åle Sogn har i modsætning til Linnerup Sogn en fællesantenneforening. Åle Antenneforening tilbyder sine medlemmer en række TV- og radiokanaler. Den arbejder for at forbedre den elektroniske infrastruktur således, at den kan tilbyde en attraktiv internetforbindelse.

Partiet Venstre har som det eneste parti en lokalafdeling i Åle-Linnerup sogne. Lokalforeningen har én repræsentant i byrådet.

I begge sogne har mange af beboerne støttet de lokale foreninger ved at bidrage med gratis arbejdskraft ikke alene til at drive foreningerne og afholde arrangementer, men også til konstruktion og reparation af de steder, hvor foreningerne har til huse. Som mange andre steder er sognenes beboere knap så ivrige for at sidde i bestyrelser, men en stærk social ansvarsfølelse i lokalsamfundet er medvirkende til, at de fleste før eller siden tager deres tørn i en af de mange foreninger.

”Det er ikke noget problem at få frivillige folk, når vi har fester og det her. Det er mere med at komme med i en bestyrelse. Det er de ikke så meget for. Det lykkedes som regel, det er altid med den der ”ja, jo, det er vist min tur nu”. Det er jo sådan, at folk godt ved, at på et tidspunkt skal de tage den tørn der i 4, 5, 6 år.” (Formanden for Åle Borgerforening).

Tørring-Uldum Musikskole er et eksempel på, at de sociale initiativer, der tages i Åle og Linnerup sogne, ikke alene er til glæde for beboerne i de to sogne, men også for kommunens øvrige indbyggere. Tørring-Uldum Musikskole blev startet af lokale ildsjæle fra Hjortsvang og Åle i 1991²⁰. Musikskolen tilbyder undervisning på alle 6 folkeskoler og på Grejs Friskole.

²⁰ Interview med Ulla Kellerman, foreningsaktiv borger, sept. 2002, Linnerup sogn.

4. De økonomiske forhold i Åle og Linnerup sogne

Kapitlet er en beskrivelse af erhvervsstrukturen i Åle og Linnerup sogne, som den så ud i september 2002. Her fortages en sammenligning mellem erhvervsstrukturen i Åle og Linnerup sogne og Tørring-Uldum Kommune. Sidst i kapitlet præsenteres de erhvervsaktører i kommunen, som har betydning for erhvervsudviklingen i de to sogne.

Erhvervsstrukturen²¹

Arbejdssteder og arbejdspladser

I Åle og Linnerup sogne er der i september 2002 i alt 57 arbejdssteder og 319 arbejdspladser. I tabel 4.1 fremgår deres fordeling på forskellige brancher i de fem hovederhvervsgrupper.

Tabel 4.1. Antal arbejdssteder og arbejdspladser i Åle og Linnerup sogne fordelt på erhverv i 2002

Erhvervsbrancher opdelt efter hovederhvervsgrupper	Arbejdssteder		Arbejdspladser	
	Antal	Pct.	Antal	Pct.
Primære erhverv i alt	19	33,3	31	9,7
Landbrug	18	31,6	29	9,1
Fiskeri mv.	1	1,8	2	0,6
Fremstillingsvirksomhed i alt	2	3,5	9	2,8
Tekstilindustri	1	1,8	3	0,9
Jern- og metalindustri, fremstilling af maskiner	1	1,8	6	1,9
Bygge- og anlægsvirksomhed i alt	10	17,5	21	6,6
Serviceerhverv i alt	18	31,6	191	59,9
Handel m. biler, autorep., servicestationer	3	5,3	10	3,1
Engros- og agenturhandel	3	5,3	19	6,0
Detailhandel	4	7,0	12	3,8
Hotel og restaurationsvirksomhed mv.	1	1,8	1	0,3
Transport	3	5,3	13	4,1
Forretningsservice	4	7,0	136*	42,6
Offentlige og private tjenesteydelser i alt	8	14,0	67	21,0
I alt	57	100,0	319	100,0

*130 af disse arbejdspladser er i Jydsk Miljø Rengøring og består næsten udelukkende af halvtidsstillinger.

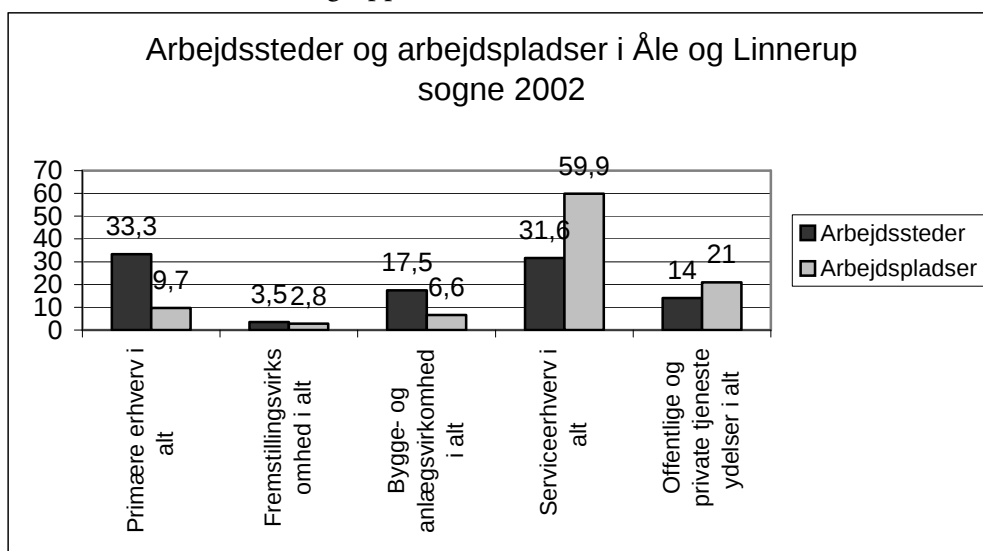
Kilde: Egne data og beregninger

²¹ Data i dette afsnit bygger på telefonsamtaler med virksomheder i Åle og Linnerup sogne. Data om det primære erhverv bygger på en dataliste fra Horsens Miljøcenter, som fører tilsyn med landbrugene i de to sogne. Data om offentlige tjenesteydelser er givet af Socialforvaltningen i Tørring-Uldum Kommune jf. bilag 1.

I tabel 4.1 fremgår det, at 33,3 % af arbejdsstederne i Åle og Linnerup sogne findes inden for primære erhverv, hovedsagligt landbrug. Serviceerhvervene udgør dog en næsten lige så stor del nemlig 31,6 % af arbejdsstederne. 17,5 % af arbejdsstederne ligger inden for bygge- og anlægsvirksomheder. Færrest arbejdssteder findes blandt fremstillingsvirksomheder med kun 3,5 % af arbejdsstederne. De offentlige og private tjenesteydelser udgør 14 %.

Ser man på arbejdspladserne i de to sogne, tegner her sig et helt andet billede af erhvervsstrukturen jf. figur. 4.1. Der er i alt 319 arbejdspladser i Åle og Linnerup sogne i 2002. Fordeles de inden for de 5 erhvervsgrupper, udgør serviceerhvervene næsten 2/3 af alle arbejdspladser (59,9 %) selvom de kun har ca. 1/3 del af arbejdsstederne. Næsten modsat er det med de primære erhverv. Selvom ca. hver tredje arbejdssted er en landbrugsbedrift, udgør de primære erhverv kun ca. hver niende arbejdsplads (9,3 %). Den næststørste andel af arbejdspladser, 21 %, findes indenfor de offentlige og private tjenesteydelser. Sidst på listen over arbejdspladser kommer bygge- og anlægsvirksomheder med 6,6 % og fremstillingsvirksomheder med 2,8 %.

Figur 4.1. Arbejdssteder og arbejdspladser i Åle og Linnerup sogne procentmæssig fordelt efter hovederhvervsgrupper, 2002.

Kilde : Egne data og beregninger.

Arbejdsstedernes størrelse

Erhvervsstrukturen i Åle og Linnerup sogne er domineret af små virksomheder. Af tabel 4.2. fremgår det, at 3/4 af virksomhederne har 1-4 ansatte. Her er en enkelt virksomhed, som adskiller sig markant fra de øvrige virksomheder ved, at den har mere end 100 ansatte. Det er Jydsk Miljø Rengøring med i alt 130 ansatte, næsten alle i halvtidsstillinger.

Tabel 4.2. Arbejdssteder i Åle og Linnerup sogne efter størrelse, 2002

Størrelse	Antal	Pct.
1	24	42,1
2 – 4	19	33,3
5 – 9	10	17,5
10 – 19	2	3,5
20 – 49	1	1,8
50 – 99		0,0
> 100	1	1,8
I alt	57	100,0

Kilde: Egne data og beregninger

Primære erhverv

Gruppen omfatter 18 fuldtidslandbrug - 3 svinehold og 15 har primært kvæghold - og 1 dambrug. De 3 svinebrug ligger i Linnerup Sogn.

12 af landbrugsbedrifterne drives af en person. Af de resterende bedrifter har 4 én person ansat, og et enkelt landbrug har 3 ansatte. På 4 af bedrifterne er ægtefællen medhjælper. Dambruget ligger i Åle Sogn og har 2 ansatte.

Sogdenes største landbrug har svinehold og er på 372 dyreenheder. Her er der 5 arbejdspladser inkl. ægtefællen. Det næststørste landbrug er et kvægbrug med 200 dyreenheder. Her er der 2 arbejdspladser. 5 landbrug har mellem 100 og 151 dyreenheder. De øvrige 11 har under 100 dyreenheder.

Foruden fuldtidslandbrugene findes 17 fritidslandbrug i Åle og Linnerup sogne. 11 af dem har primært kvæghold, 1 har svinehold og 5 har blandet husdyrhold. 4 af fritidslandbrugene er på 20-30 dyreenheder. De resterende har mindre end 20 dyreenheder.

Fremstillingsvirksomheder

Åle og Linnerup sogne er ikke præget af virksomheder i denne erhvervsgruppe – der er kun to af slagsen i 2002. Sådan har det ikke altid været. Fremstillingsvirksomhederne har været vigtige for sognene, men udviklingen har villet det anderledes. Derfor uddybes nogle af virksomhedernes historie i det følgende.

BBK-bioairclean er den ene. De fremstiller biologiske luftrensningfilter til industrier f.eks. til destruktions- og fødevareindustrien; men de bruges også på rensningsanlæg, biogasanlæg, slagterier og komposteringsanlæg. Virksomheden er fra 1992, den ligger i udkanten af Hjortsvang by og har 6 ansatte.

Billede 8: BBK -bioairclean i Hjortsvang

Den anden er GM Konfektion, som primært syr arbejdstøj for et andet firma. Lokalt er virksomheden kendt under navnet "Systuen". Den er placeret midt i Åle by, hvor den blev startet tilbage i 1960'erne af den nuværende ejers forældre. De næste årtier var systuen den største arbejdsplads i de to sogne. I midten af 1970'erne nåede systuen op på at have ca. 85 ansatte. I 1977 begyndte systuen at sy arbejdstøj for Kansas i Odense. Fra 1984 var Kansas systuens eneste kunde. Da Kansas i 1996 opsigde kontrakten for at flytte produktionen til Portugal, fik det katastrofale følger for systuen. I 1996 var der 45 ansatte på systuen, men siden da har der kun været 3-4 ansatte. I 2002 arbejdede der kun 3 personer på systuen. Den 1/1 2003 lukker den helt.

Billede 9: Systuen i Åle

I tidens løb har der været flere forskellige fremstillingsvirksomheder i Åle og Linnerup sogne. Mange år efter deres lukning præger de stadig landsbybilledet, fordi de tidligere produktionshaller i dag anvendes af andre virksomheder. F.eks. udviklede savværket i Åle sig efter et ejerskifte i 1950'erne til en virksomhed, der fremstillede inventar til hønsehuse og senere inventar til minkfarme. Da produktionen

var på sit højeste, var her 50 mand beskæftigede. Stedet blev solgt i midten af 1980'erne og nedlagt²². Nogle af produktionshallerne er i dag fremlejet til firmaet Lønpakkeren jf. afsnit om serviceerhverv.

Bygge- og anlægsvirksomheder

Der ligger 7 bygge- og anlægsvirksomheder i Åle Sogn og 3 i Linnerup Sogn i 2002. De 10 virksomheder er specialister på hver deres område og derfor meget forskellige. I det følgende ses, hvordan de fordeler sig opgjort efter antal ansatte.

Enkeltmandsvirksomheder:

- Højbro Anlæg med speciale i anlægsgartneri
- Åle Malerforretning
- Midtjysk Element Montage
- Entreprenør Nielsen, som er specialiseret i at vedligeholde vandløb
- EF Handel, der er specialister i renovering og salg af fyringsanlæg

Virksomheder med 2-4 ansatte:

- Åle Entreprenør med speciale indenfor kloakering, anlæg og belægning (byggebranchen)
- Linnerup Byg er et byggefirma med speciale i landbrugsbyggeri
- Alke VVS udfører gas, vand og sanitetsinstallationer
- Et tømrerfirma

Virksomheder med 5 ansatte eller derover:

- Forst Produktion²³, som er et entreprenør- og rådgivningsfirma primært indenfor skovbrug

Virksomhederne er hovedsagligt grundlagt før 2000, men to er helt nye. Det er Alke VVS og Forst Produktion, som begge er grundlagt i 2000.

I ovennævnte oversigt er ikke nævnt Egelind's Malerfirma, fordi firmaet i begyndelsen af 2002 flyttede fra Åle Sogn til nabosognet Hvirring²⁴. Men firmaet nævnes alligevel her, fordi lokalsamfundet stadig opfatter det som et lokalt firma, og ejeren bor fortsat i Åle sogn. Firmaet blev grundlagt i 2000, og havde i 2002 14 ansatte.

²² Aale Lokalhistoriske forening, Tillæg til "Aale Sogns Historie", Årsskriftet 2001.

²³ Virksomheden er sæsonbetonet. Den har i gennemsnit 5 fuldtidsansatte, men i højsæsonen er der op til 15 mand ansat.

²⁴ Det ligger på den anden side af Gudenåen i ganske kort afstand fra Åle.

Billede 10: Linnerup Byg i Linnerup Sogn

Serviceerhverv

I Åle og Linnerup sogne er der 18 virksomheder indenfor denne erhvervsgruppe. Det dækker over mange forskellige typer virksomheder - her kategoriseret i 6 grupper.

”Autoreparation” med 3 virksomheder, som alle ligger i Åle:

- Kellers Auto er et enkeltmandsfirma
- Åle autoværksted med en tankstation har 4 ansatte
- Aale Traktorservice, som reparerer og sælger landbrugsmaskiner, har 5 ansatte

Der er 3 virksomheder indenfor ”Engros- og agenturhandel”:

- Scanpackaging, som importerer pakkemaskiner, som de videresælger til fremstillingsvirksomheder. Firmaet har 7 ansatte i 2002 og er den eneste, der ligger i Hjortsvang
- Siba International importerer og videresælger fotoudstyr. Firmaet ligger i Åle og har 3 ansatte
- Lønpakkeren monterer, pakker og ompakker forskellige produkter. Lønpakkeren ligger i Åle og har 9 ansatte, hvoraf 4 er på deltid

”Detailhandel” med 4 virksomheder:

- Dagli’Brugsen i Åle er den eneste dagligvarebutik i de to sogne. Dagli’Brugsen i Hjortsvang lukkede for nogle år siden. Brugsen har 7 ansatte, hvoraf de 4 er ungarbejdere, som hver arbejder gennemsnitligt 5 timer om ugen
- De 3 øvrige detailhandlere sælger alle brugskunst. Den største er ”Gitte Capel” og har 3 ansatte. De to andre er mindre gårdbutikker, som har åben efter behov. Den ene ligger på Bjerregaardsvej i Åle sogn. Den anden, Østerskovgård, ligger i Linnerup Sogn. Østerskovgård er som det eneste firma samtidig kategoriseret som ”Hotel og restaurationsvirksomhed”. De lejer værelser ud til turister

Billede 11: Gårdbutikken Østerskovgaard i Linnerup Sogn

Der er 3 "Transportvirksomheder" - alle i Åle:

- Jydske Buslinier, som sælger busrejser til ind- og udlandet. Firmaet har 10 ansatte
- De to andre virksomheder er vognmandsfirmaer, det ene er enkeltmandsfirma, og i det andet er der to ansatte

Indenfor kategorien "Forretningsservice" er her 4 virksomheder - 2 i Åle Sogn og 2 i Linnerup Sogn:

- Jydsk Miljø Rengøring, som ligger midt i Åle by i en af systuens nedlagte produktionsbygninger. Firmaet betjener både private virksomheder og offentlige institutioner. Med sine 130 ansatte er det den største virksomhed i sognene, også selv om næsten alle er halvtidsansat.
- En klovbeskærer, som servicerer landbruget. Det er et enkeltmandsfirma i Åle Sogn
- Amfitech, som er et rådgivende ingeniørfirma med 3 ansatte. Firmaet laver hardware, software og konceptudvikling for elektronikindustrien. Er placeret i Hjortsvang
- Tegnestuen Fertek med 2 ansatte. Fertek laver maskintegninger lige fra mikromekanik til sværindustri. Ligger også i Hjortsvang

Der har ikke været så megen fornyelse i serviceerhverv-sektoren i Åle og Linnerup sogne. Scanpackaging er den eneste af de 18 virksomheder, som er grundlagt i eller efter 2000.

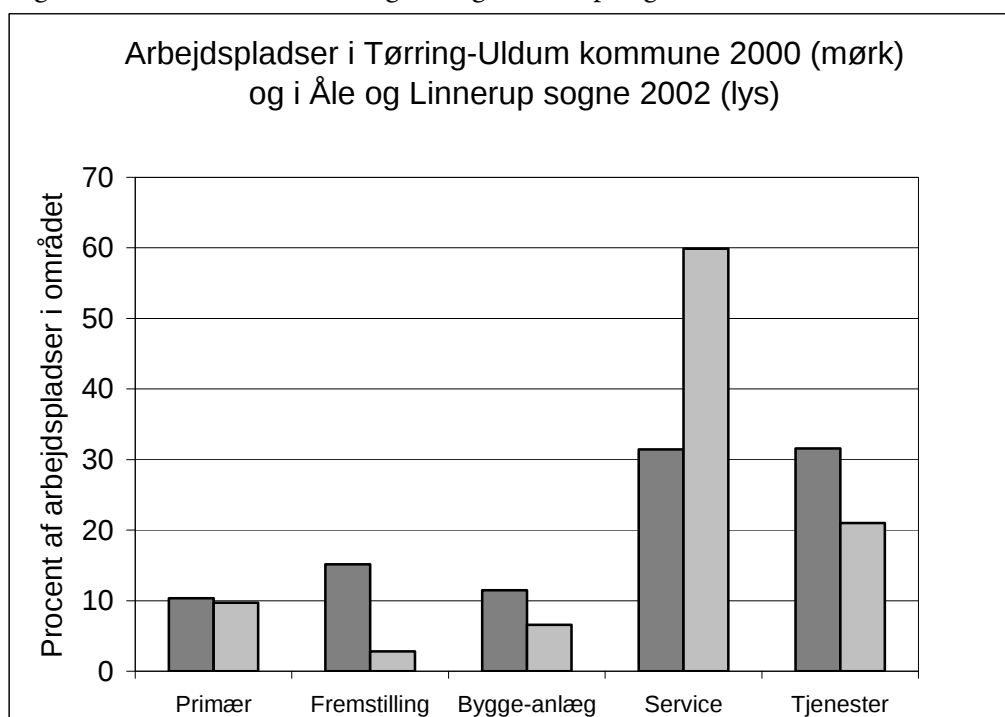
Offentlige og private tjenesteydelser

I denne erhvervsgruppe er der i 2002 i alt 8 arbejdssteder i de to sogne, svarende til 14 % af alle arbejdssteder i Åle og Linnerup sogne. På de 8 arbejdssteder er der 67 arbejdspladser, svarende til 21 % af samtlige arbejdspladser i de to sogne. Antallet af arbejdspladser indenfor denne erhvervsgruppe bliver imidlertid reduceret kraftigt fra 2003, idet det kommunale plejehjem med 23 arbejdspladser flyttes til nabosognet. Behandlingshjemmet Bjerregård med 6 ansatte gik konkurs i slutningen af 2002, men opretholdes i privat regi.

Sammenligning af erhvervsstrukturen i Tørring-Uldum Kommune og Åle og Linnerup sogne

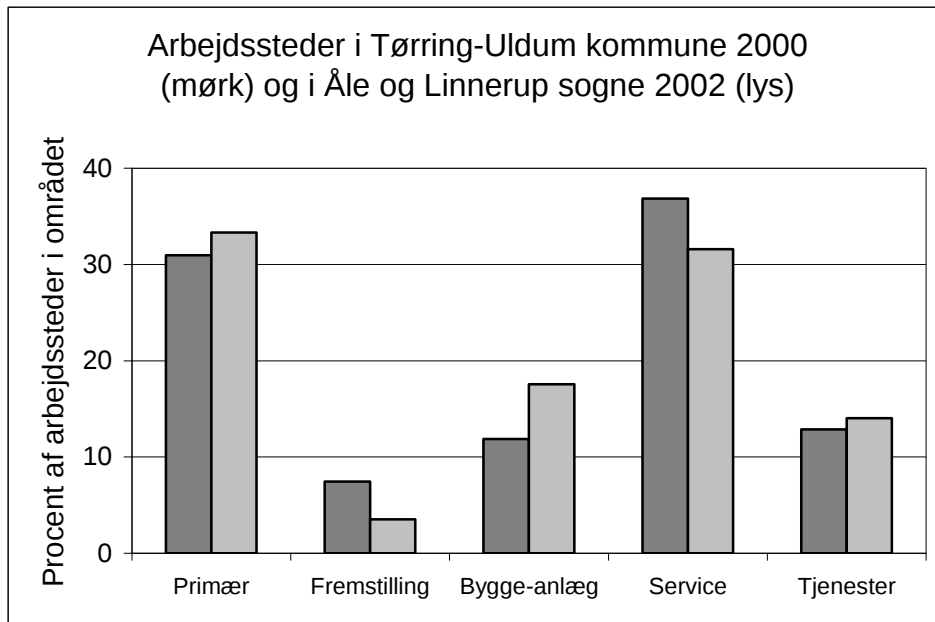
I det forgående afsnit er der givet et billede af, hvor mange og hvilke virksomheder der findes i Åle og Linnerup sogne. Spørgsmålet er, om dette lokale erhvervsmønster er noget helt særligt eller ej? Adskiller det sig fra det kommunale erhvervsmønster? Formålet med dette afsnit er at give et overordnet svar herpå.

Figur 4.2. Procentmæssig fordeling af arbejdspladser på erhvervsgrupper i Tørring-Uldum Kommune 2000 og Åle og Linnerup sogne 2002

Kilde: Danmarks Statistikbank og egne data og beregninger

Figur 4.3. Procentmæssig fordeling af arbejdssteder på erhvervsgrupper i Tørring-Uldum Kommune 2000 og Åle og Linnerup sogne 2002

Kilde: Danmarks Statistikbank og egne data og beregninger

Sammenlignes erhvervsstrukturen i hele Tørring-Uldum Kommune med erhvervsstrukturen i Åle og Linnerup sogne ser det nogenlunde ens ud for primærerhvervene jf. figur 4.2 og 4.3. Som det fremgår af de to figurer, er der dog en markant forskel indenfor et par af de andre erhvervsgrupper. De to sogne er underrepræsenteret både med arbejdssteder og arbejdspladser indenfor fremstillingsvirksomhed i 2002 og vil blive det endnu mere efter nedlæggelsen af "systuen" i 2003. Når det drejer sig om servicevirksomhed har de to sogne markant flere ansatte indenfor denne erhvervsgruppe end kommunen som helhed. Det skyldes væsentligst Jydsk Miljø Rengøring.

Der er en lille overrepræsentation af virksomheder og arbejdspladser indenfor bygge- og anlægsvirksomheder i Åle og Linnerup sogne i forhold til Tørring-Uldum Kommune. Indenfor offentlige og private tjenesteydelser ligger forskellen i antallet af arbejdspladser, hvor meget færre i Åle og Linnerup sogne arbejder i denne branche set i forhold til hele kommunen.

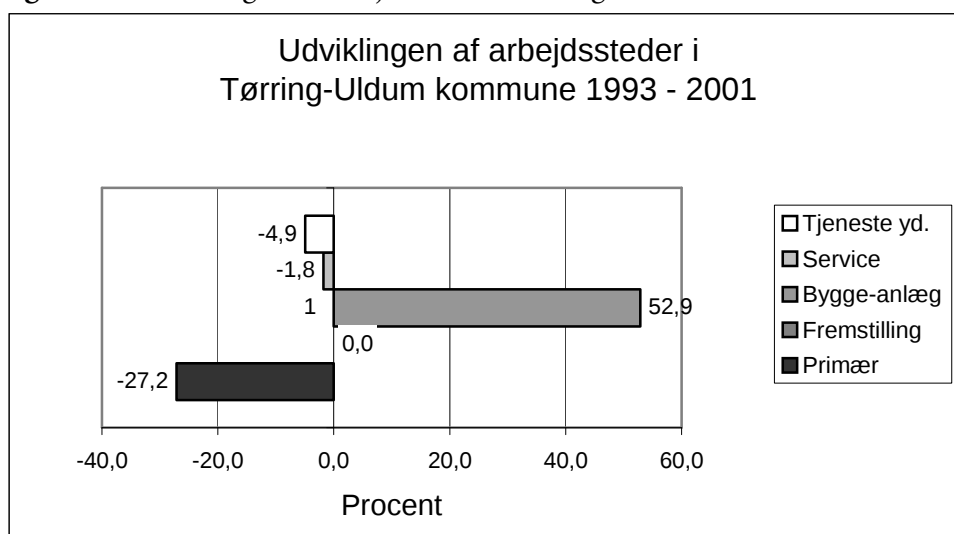
Udviklingen af arbejdssteder og arbejdspladser i Tørring-Uldum Kommune.

I forbindelse med denne undersøgelse har det ikke være muligt at skaffe data, så erhvervsudviklingen indenfor de to sogne kan beskrives. Derfor er der her vist to figurer, som fortæller om udviklingen indenfor Tørring-Uldum Kommune i de sidste 9 år. Med baggrund i det ovenfor beskrevne findes det rimeligt at foretage dette. Figur 4.4. og figur 4.5. taler for sig selv. Specielt skal nævnes det markante fald i både arbejdssteder og -pladser indenfor landbruget. Det skyldes primært en

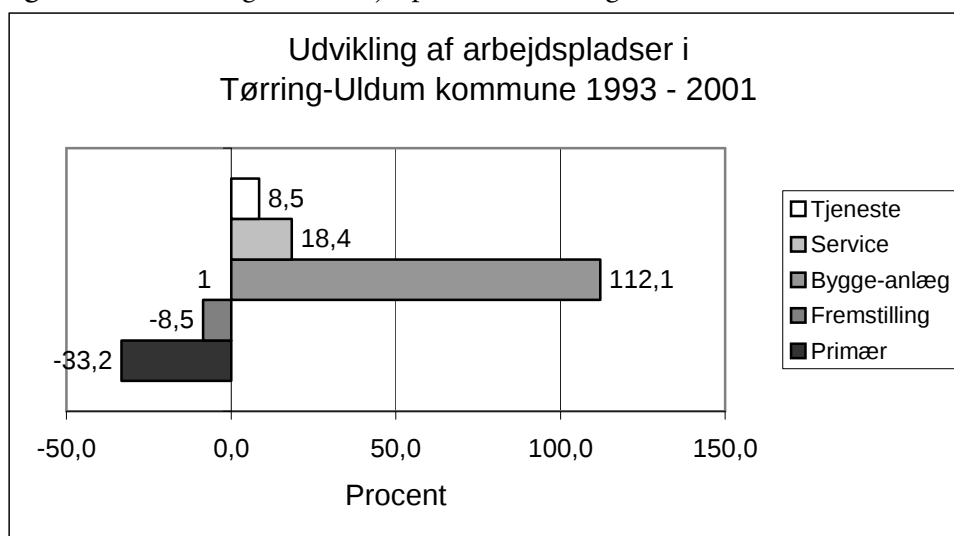
generel omstrukturering af landbruget til færre og større bedrifter. Samtidig har effektivisering betydet et markant fald i antallet af arbejdspladser. Blandt serviceerhvervene og offentlige og private tjenesteydelser er der et fald i antal arbejdssteder, men her stiger antallet af arbejdspladser til gengæld.

Bygge- og anlægsvirksomhed adskiller sig derimod væsentligt fra de øvrige 4 erhvervsgrupper ved at være den eneste i denne periode, som overhovedet oplevede tilvækst i antallet af arbejdspladser. Selvom Tørring-Uldum Kommune oplevede en gennemsnitlig stigning i antallet af arbejdspladser på 7,4 %, er bygge- og anlægs gruppens stigning på 112 % bemærkelsesværdig. Med andre ord er det indenfor denne erhvervsgruppe, de fleste iværksættere kan findes i perioden 1993 – 2001.

Figur 4.4. Udviklingen af arbejdssteder i Tørring-Uldum Kommune.

Figur 4.5. Udviklingen af arbejdspladser i Tørring-Uldum Kommune.

Kilde: Danmarks Statistikbank og egne beregninger

Eksterne aktører

Formålet med dette afsnit er at præsentere de centrale erhvervsaktører i kommunen. I kapitel 5 analyseres, hvilken betydning aktørernes aktiviteter har for virksomhederne i Åle og Linnerup sogne.

Iværksætterrådgivning

Siden starten af 1990'erne har skiftende regeringer haft forskellige ordninger for at fremme iværksætteriet i Danmark. Formen og omfanget har ændret karakter i årenes løb. Den sidste større ændring trådte i kraft i 2001. Den nye ordning betød, at staten fra at dække hele lønnen til de i alt 100 etableringsrådgivere på landsplan nu dækker halvdelen af lønnen. Teknologisk Informations Center i Vejle Amt har medfinansieret ansættelsen af en etableringsrådgiver i Tørring-Uldum Kommune, hvilket er revisoren Jytte Aagesen²⁵.

Iværksættere kan få gratis rådgivning hos etableringsrådgiveren, hvis de henvises fra det lokale erhvervskontor. I Tørring-Uldum Kommune er det Erhvervsrådets erhvervschef Anne-Mette Dupont, som varetager henvisningsfunktionen. Hun har den erfaring, at folks attitude, branchekendskab og en bevidsthed om, hvad de vil, har stor betydning for succes som iværksætter²⁶. Det er således erhvervschefen, der modtager de indledende henvendelser fra potentielle iværksættere og på baggrund af et møde, indstilles de til etableringsrådgiveren.

Hos etableringsrådgiveren har iværksættere mulighed for at få 10 timers gratis rådgivning om generelle forhold vedrørende virksomhedsstart. Rådgivningen resulterer normalt i, at her laves en forretningsplan og drøftes, hvilken hjælp de ellers har brug for – f.eks. hjælp til markedsføring samt advokat- og revisorbistand²⁷. Det er primært lokale håndværksvirksomheder, som henvender sig. Siden 1997 har Jytte Aagesen rådgivet 91 mennesker, som har startet egen virksomhed, og 67 af disse virksomheder eksisterer fortsat²⁸. De virksomheder, der typisk går ned, er zoneterapi og massage. Jytte Aagesen vurderer, at iværksætternes væsentligste problemer er finansiering, manglende uddannelse til markedsføring, ledelse og samarbejde samt afhængighed af en enkelt kunde²⁹.

Erhvervsråd

Tørring-Uldum Erhvervsråd har til formål er at styrke det lokale erhvervsliv samt videreformidle relevant information og budskaber omkring erhvervsmæssige forhold. Derudover er Erhvervsrådets formål at fungere som erhvervslivets talerør i forhold til politikerne.

²⁵ Jytte Aagesen har siden 1997 været etableringsrådgiver i Tørring-Uldum Kommune, hvor hun frem til 2000 udelukkende var ansat af Erhvervsfremme Styrelsen.

²⁶ Personlig samtale med Anne-Mette Dupont, erhvervschef for Tørring-Uldum Erhvervsråd, aug. 2002, Uldum.

²⁷ Personlig samtale med Jytte Aagesen, etableringsrådgiver, aug. 2002, Uldum

²⁸ Vejle Amts Folkeblad d. 22-10-02. www.vejleonline.dk

²⁹ Personlig samtale med Jytte Aagesen, etableringsrådgiver, aug. 2002, Uldum

Erhvervsrådets primære opgaver er:

- Servicering af eksisterende medlemsvirksomheder
- Servicering af potentielle nye medlemsvirksomheder
- Netværksdannelse mellem lokale virksomheder i form af ERFA (Erfaringsudvekslings)-grupper
- Gå-hjem-møder for primært medlemsvirksomheder
- Mellemlid mellem erhvervslivet og kommunen
- Formidling af relevante informationer fra f.eks. Erhvervsministeriet, Miljøministeriet, Udenrigsministeriet, Erhvervsfremmestyrelsen, Vejle Amt etc.
- Iværksætterhjælp (udsendelse af relevant materiale, samt 'kobling' til etableringsvejleder)

ERFA-grupper er netværk, som giver mulighed for at virksomhederne på tværs af faggrænser kan drøfte emner af fælles interesse og udveksle erfaringer. 1999 startede erhvervschefen en ERFA-gruppe for ledere og mellemlidere. Der er ca. 25 virksomheder i gruppen, og de mødes et par gange om året. Erhvervschefen har arrangeret gå-hjem-møder for virksomheder, men det har der ikke været den store tilslutning til. Ifølge erhvervschefen har medlemmerne svært ved at finde tid til at deltage.

I 2002 havde Erhvervsrådet 60 medlemmer. Hovedparten består af virksomheder, men også enkelte organisationer, uddannelsesinstitutioner og lokale partiforeninger. Tørring-Uldum Kommune yder årligt et økonomisk bidrag til Erhvervsrådet og stiller kontorfacilliter til rådighed for erhvervschefen. I den 9 mand store bestyrelse sidder erhvervsledere, erhvervschefen, etableringsrådgiveren, kommunaldirektøren og borgmesteren.

Erhvervsrådet fik ny formand i foråret 2002, og han blev formand, bl.a. fordi han mente, at der ikke skete nok i Tørring-Uldum Kommune.

”Jeg er gået ind i Erhvervsrådet, fordi jeg blev spurgt om det, og fordi erhvervsudvikling i vores lokalområde ligger mig meget på sinde. Jeg føler nok også, at erhvervsudvikling i vores område (red: Tørring-Uldum Kommune) har stået meget i stampe i mange år. Der er ikke blevet taget nogle initiativer til målrettet udvikling af vores erhvervsliv og væksten herude i det hele taget”. (Jakob Tornvig, formand for Erhvervsrådet,)

Erhvervsrådet har ingen langsigtet erhvervsstrategi for Tørring-Uldum Kommune. Formanden mener, det er vigtigt, at den bliver lavet, og han oplever, at der med den ny kommunalbestyrelse er et langt større fokus på erhvervsudvikling end med den forhenværende.

Formanden mener, at både en kommende erhvervsstrategi og erhvervsrådets fremtidige rolle som medspiller i erhvervsudviklingen bør drøftes meget bredt i kommunen. Især bør kommunens nye tekniske chef med ansvar for erhvervsområdet³⁰

³⁰ På interviewtidspunktet var det forventet, at der skulle ansættes en ved udgangen af 2002, hvilket også er sket.

inddrages i drøftelserne. I 2002 bruger Erhvervsrådet primært deres energi på efteruddannelsesprojektet: "Kvalifikation mod fremtiden" jf. kapitel 5. Formanden og nogle medlemmer er sammen med erhvervsudviklingsgruppen i gang med at planlægge en erhvervsudviklingspark. Dette projekt vil komme til at tage meget af Erhvervsrådets tid fremover.

Erhvervsudviklingsgruppen

Erhvervsudviklingsgruppen (EUG) er en selvbestaltet gruppe bestående af 10 tidligere og nuværende erhvervsledere i Tørring-Uldum Kommune. De har dannet gruppen med det formål at bidrage til en positiv erhvervsudvikling i Tørring-Uldum Kommune³¹.

Gruppen blev sammensat i 1999. Den opstod på initiativ af folk fra Erhvervsrådet, som ikke mente, at de kunne realisere deres ideer indenfor Erhvervsrådets rammer. De har dog alligevel et tæt samarbejde med Erhvervsrådet.

"Vi arbejder meget tæt med Erhvervsrådet og kan måske gøre nogle ting, som Erhvervsrådet har lidt sværere ved at få gjort. Jeg vil på ingen måde kritisere Erhvervsrådet, men mulighederne er nok ikke til stede for, at de kunne gøre ret meget, fordi der ikke er den nødvendige slagkraft i det Erhvervsråd." (Knud Aagesen, medlem af EUG)

"Erhvervsrådet er sammensat af erhvervsledere der koncentrerer sig 100 % om deres eget. Erhvervsudviklingsgruppen adskiller sig ved at være dannet med udgangspunkt i at tage nogle initiativer, udvikle nogle ideer. Det var den daværende formand, der tog initiativ til gruppen, fordi et af Erhvervsrådets formålsparagraffer også er at støtte andre erhvervsrettede initiativer." (Jakob Tornvig, formand for Erhvervsrådet)

EUG arbejder for at opfylde deres formål bl.a. ved at prøve at igangsætte noget byggeri for både eksisterende og nye virksomheder. EUG har endvidere til hensigt at virke som et rådgivningsorgan for virksomheder³².

EUG offentliggjorde i efteråret 2002 deres planer om etablere en erhvervsudviklingspark mellem Amtsvejen A13 og den kommende diagonalvej ved Ølholm. Visionen er at udvikle og opføre et innovativt miljø, hvor nyetablerede virksomheder kan etablere sig og videreudvikle deres kompetencer. Målet er, at udviklingsparken skal være Tørring-Uldum Kommunes ansigt udadtil. Derfor skal stedet signalere høj kvalitet og standard³³. Planerne er at bygge et fælleshus med servicefaciliteter f.eks. fælles sekretær, mødefaciliteter, toilet og badeforhold. Ud fra fælleshuset bygges så nogle haller eller værksteder, der passer til erhvervsparkens virksomheder³⁴.

Erhvervsudviklingsparken placeres på et ca. 120 hektar stort område, der er ejet af kommunen. I oktober 2002 indgik EUG og kommunen en partnerskabsaftale,

³¹ Interview med Jakob Tornvig, formand for Tørring-Uldum Erhvervsråd, aug. 2002, Tørring.

³² Interview med Knud Aagesen, medlem af Erhvervsudviklingsgruppen (EUG), sept. 2002.

³³ Interview med Jakob Tornvig, formand for Tørring-Uldum Erhvervsråd, aug. 2002, Tørring

³⁴ Interview med Kirsten Terkilsen, Borgmester i Tørring-Uldum Kommune (V), sept. 2002, Uldum

hvor kommunen stiller byggegrunden til rådighed, og EUG får mulighed for at være med til at tilrettelægge byggemodningen og salget. Partnerne forventer, at Erhvervsudviklingsparken skal stå klar samtidig med diagonalvejen indvies i 2004³⁵.

Kommunen

Kommunen er den offentlige myndighed, som iværksætteren primært får kontakt med, når denne skal etablere og drive virksomhed. Kommunens rolle over for erhvervslivet er både at være myndighed, serviceudbyder, rådgiver, kunde og igangsætter. Den lokale erhvervsudvikling er således bl.a. betinget af, hvordan kommunen varetager denne rolle.

Kommunen har en række erhvervsrelaterede myndighedsopgaver, som den har pligt til at varetage. Det gælder skatteforvaltning, miljøgodkendelser/tilsyn, fysisk planlægning og infrastruktur. I Tørring-Uldum Kommune har kommunens indsats indenfor den frivillige erhvervsservice primært bestået i økonomisk støtte til erhvervsrådet således, at rådet kunne ansatte en erhvervschef. Kommunen har en hjemmeside, men på denne gives der få erhvervsrelevante informationer.

Pr. 1/1 2002 tiltrådte et nyt byråd, og kommunen fik en ny borgmester. Det er forsat partiet Venstre, der sidder i borgmesterstolen, men personskiftet har allerede fået betydning for det erhvervspolitiske område, fordi det nye byråd prioriterer området højt. Det kommer bl.a. til udtryk, når de interviewede udtaler sig om kommunens erhvervspolitiske indsats. Her skelner de skarpt mellem før og efter kommunevalget. Der har været en stor utilfredshed med det tidligere byråd, hvorimod toner og tiltag fra det nuværende byråd er tilfredsstillende.

”Vi har lige haft kommunevalg, og der er sket mærkbare ændringer. Det var rent ud sagt ad helvedet til. F.eks. kunne vi ikke få svar, og sagsbehandlingstiden var uendelig lang. Men nu er der en kolossal vilje til at få forandret tingene. Nu er man i gang med at søge en ny teknisk chef, som får til opgave at være virksomhedsorienteret. Derfor tror jeg, at vi er inde i et kolossalt skifte på det område.” (Knud Aagesen, medlem af EUG)

Borgmesteren Kirsten Terkilsen (V) har siden sin tiltrædelse arbejdet for at implementere ”24 timers-erhvervspakken”. Den skal højne kommunens serviceniveau over for virksomhederne. ”Pakken” betyder, at en iværksætter eller erhvervsdrivende indenfor 24 timer kunne få en hel klar plan for, hvordan de kan køre deres sag igennem systemet. I slutningen af 2002 er der blevet ansat en teknisk chef, der skal være med til koordinere erhvervsindsatsen, og ansættelsen indebærer en ændring af den hidtidige flade struktur i kommunens tekniske afdeling. Borgmesteren har til hensigt at forbedre kommunens hjemmeside, og da kommunen er en del af de digitale kommuner, har hun positive forventninger til det digitale serviceområde³⁶.

³⁵ Vejle Amts Folkeblad, den 22-10-02

³⁶ Siden 2000 har Tørring-Uldum deltaget sammen med Hedensted og Juelsminde kommuner i projektet ”De Digitale Kommuner” (DDK). I løbet af den første 2-årige projektperiode er der

Kommunen har som nævnt indgået en partnerskabsaftale med erhvervslivet om etablering af en Erhvervsudviklingspark ved Ølholm. Borgmesteren mener, at partnerskabsaftalen med erhvervslivet spiller en vigtig rolle, når det drejer sig om at tiltrække erhvervsvirksomheder til stedet.

”Det bedste redskab for os for at få gjort opmærksom på, at det er et godt sted for erhverv er, at erhvervet er med i det der” (Kirsten Terkilsen, Borgmester)

Borgmesteren anser etablering af erhvervsudviklingsparken som et positivt og vigtigt skridt for hele erhvervsudviklingen i kommunen. Ølholm området har borgmesterens særlige erhvervspolitisk overvågenhed, fordi hun forventer, at det vil have en afsmittende effekt på de øvrige områder i kommunen, herunder Åle og Linnerup sogne.

”Sådan som det står nu, er det helt klart, at det er dét område (Red.: Ølholm) spottet er sat på pt., fordi her ligger mulighederne Jeg tror på, at hvis man får skabt noget et sted, der bliver lidt større, lidt mere synligt, så har det en helt klar effekt på resten af kommunen, fordi der skabes et fokus på dit område (Red: Tørring-Uldum kommune)”. (Kirsten Terkilsen, Borgmester)

blevet etableret en fælles IT-funktion, fælles call-center, fælles skatteforvaltning, fælles skatteanke-nævn samt samarbejder om pladsanvisning, arbejdsmarkedspolitik m.v.

5. Økonomiske forhold af betydning for iværksættere

Formålet med dette kapitel er at vurdere, hvorvidt forskellige forhold fra det økonomiske felt virker fremmende eller hæmmende for kommende iværksættere. Denne vurdering foretages på grundlag af en analyse af, hvilken betydning de forskellige erhvervsforhold har for de eksisterende virksomheder i Åle og Linnerup sogne. Følgende erhvervsforhold analyseres: Kundegrundlaget, efteruddannelse, samarbejdsrelationerne mellem virksomheder i Åle og Linnerup sogne og deres relationer til erhvervsaktørerne i kommunen. Hvert analyseafsnit indledes med en delkonklusion, hvorefter der redegøres for de data, som danner grundlag for konklusionen.

Kundegrundlag

Undersøgelsen viser, at der er belæg for at konkludere, at det i Åle og Linnerup sogne vil være svært for en iværksætter at starte virksomhed på grundlag af helt lokale kunder. Med hensyn til kundekredsen kan det også konkluderes, at en placering i Åle og Linnerup sogne ikke behøver at være en hindring for nye iværksættere.

Billede 12: Dagli' Brugsen i Åle

Dagli' Brugsen i Åle er den eneste erhvervsvirksomhed, som udelukkende lever af lokale kunder. Deres primære kundegrundlag er de ca. 350 husstande i Åle Sogn. Udover detailhandlen er der enkelte virksomheder indenfor håndværk og autoreparation, som har kunder i de to sogne, men de har samtidig kunder i de øvrige sogne i Tørring-Uldum Kommune. Som citatet nedenfor illustrerer, er det svært for de nuværende erhvervsdrivende at leve af lokalområdet.

”Vi har et stort lokalt kundegrundlag, men vi kører også meget. Kommer langt omkring. Vi kan ikke leve af lokalområdet”. (Alke VVS)

Flere af bygge- og anlægsvirksomhederne samt to virksomheder indenfor forretningsservice har kundegrundlag i hele Vejle Amt. Jydsk Miljø Rengøring har f.eks. et vigtig kundegrundlag i Horsens og Vejle. De drager således fordel af at ligge tæt på lidt større byer. Halvdelen af sognenes 31 fremstillings-, bygge og anlægs- og servicevirksomheder har en kundekreds, der rækker ud over Vejle Amt. Nogle har primært Jylland som kundegrundlag, men de fleste har kunder i hele Danmark. Et par enkelte virksomheder har endvidere en international kundekreds.

Et fåtal af de lokale erhvervsdrivende bruger hinanden som underleverandører. Nogle virksomheder bruger de lokale håndværkere. Her er to virksomheder med kunder blandt landmændene i de to sogne. Den ene, Åle Traktor Service, startede op i midten af 1980'erne på opfordring af de lokale landmænd, men efterhånden som der er blevet færre landbrug, er kunderadiusen udvidet fra 10 km til 100 km. Forandringer af den lokale erhvervsstruktur har også påvirket brugsen, idet dens kunder også findes blandt de ansatte i de lokale virksomheder. Da systuen fyrede ca. 55 ansatte i midten af 90'erne (jf. kapitel 4), oplevede brugsen en nedgang i omsætningen. Brugsuddeleren oplever en klar sammenhæng mellem antallet af især lokale kvindelige arbejdspladser og antallet af kunder. De fleste handler ind der, hvor de arbejder frem for der, hvor de bor. Brugsuddeler forklarer det således:

”jo mere arbejdskraft vi leverer væk fra byen (Red: Åle) jo større er risikoen for, at de handler ind der, hvor de arbejder.... Den gang systuen lukkede, fik vi et knæk. Det kan ikke erstattes igen, der kommer ikke lige pludselig 55 familier..... Selvfølgelig er vi meget afhængige af de virksomheder, der er her. Der en del små virksomheder, det betyder noget, at de er her.” (brugsen)

Kun et par enkelte virksomheder i sognene er afhængige af, at kunden kommer ud på virksomhedens adresse. Virksomhederne tager oftest ud til kunden, og derfor spiller virksomhedens placering i de to landsogne ingen væsentlig rolle for kunderne, lige meget hvor i landet de kommer fra. En af bygge- og anlægsvirksomhederne primært med kunder indenfor kommunegrænsen, udtrykker det således:

”En virksomhed som vores, der tror jeg, det er ligegyldigt, hvor pokker vi ligger. For vi har ingen butik. Vi har ikke brug for, at en hel masse mennesker går forbi vores butik hver dag, for at se vores varer og købe dem. Vi er en servicevirksomhed, som kommer ud til folk. Vores butik er i bilen, den kommer vi ud med”. (Alke VVS)

En bygge- og anlægsvirksomhed, der hovedsageligt har kunder i Sønderjylland, mener heller ikke, at beliggenheden i Linnerup Sogn har betydning for kunderne:

”Beliggenhed herude er ret ideel for vores virksomhed, den slags virksomhed. For det første har vi ikke så mange, der skal finde hertil. Det er os, der søger ud. Som byggevirksomhed synes jeg, det er ganske ideelt. Man kan lige så godt ligge i sådan et område her som inden i byen.” (Linnerup Byg)

Efteruddannelse

Både før og efter start af egen virksomhed kan en iværksætter have behov for efteruddannelse. I dette afsnit analyseres, hvilke muligheder iværksættere i Åle og

Linnerup sogne har for at få efteruddannelse, og det vurderes, hvilken betydning beliggenheden har for kursusdeltagelsen.

Undersøgelsen viser, at kursusudbuddet i Tørring-Uldum kommune ikke er ret stort. Tilsyneladende kan man leve med det, men et større kursusudbud, især for længerevarende kurser, vil være gavnligt for iværksætterklimaet, fordi tiden er en væsentlig faktor i mindre virksomheder. Erhvervsaktørerne i Tørring-Uldum Kommune er opmærksomme på problemet og prøver derfor at lave lokale skræddersyede kurser.

”Uddannelse vil givet vis være et nøgleord i al fremtid. De virksomheder, der er i stand til at tilegne sig den nødvendige viden på kortest mulig tid, er dem, der vil få succes fremover.” (Jakob Tørnvig, formand for Erhvervsrådet)

De traditionelle efteruddannelsesstilbud

Iværksættere har begrænsede muligheder for at få dækket deres behov for efteruddannelse indenfor kommunegrænsen, idet her kun ligger Tørring Uddannelsescenter og Daghøjskole³⁷. Til gengæld er der flere muligheder på amtsplan, hvor her er et rimeligt bredt udbud af erhvervsrettede efteruddannelseskurser og korte og mellemlange, videregående uddannelser³⁸.

Så længe efteruddannelsen kun drejer sig om korte, fagspecifikke kurser, tillægger de lokale virksomheder det ikke ingen større betydning, at de skal rejse langt og udenfor amtet.

”Der er altid behov for efteruddannelse. Hvis der er et behov, er det lige meget, om man tager til Ålborg eller København. Det er ikke nyt for nogen ansatte, at man tager til Ålborg og er der en uge. Om man tager på kursus eller på arbejde derovre, det betyder ikke så meget” (Scanpackaging)

Når behovet er et lidt længere varende efteruddannelsesforløb, kommer tiden til at udgøre en barriere. Derfor bliver det et problem, hvis uddannelsen kun udbydes udenfor amtet.

”Vi har i allerhøjeste grad behov for efteruddannelse, men det er svært at finde tid til det. Det er det største problem. Der er en efteruddannelse indenfor anlæg og pleje, gartneretekniker, som man kan tage i Århus. Det er en 2-årig uddannelse, så den er svær at flette inde.” (Forst Produktion)

³⁷ Tørring Uddannelsescenter tilbyder nogle efteruddannelseskurser f.eks. for detailhandel og dagplejere. Centeret tilbyder i stigende grad kurser i informationsteknologi. Jf. www.tucenter.dk

³⁸ I Horsens ligger f.eks. et teknisk-merkantilt Center for Videregående Uddannelse, der er en fusion af bl.a. Horsens Tekniske Gymnasium, Byggeteknisk Højskole og Ingeniørhøjskolen i Horsens.

Efteruddannelsesprojekt

Skræddersyede kurser i lokalområdet betyder tilsyneladende, at de mindre virksomheder har nemmere ved at få tid til efteruddannelse.

Erhvervsrådet i Tørring-Uldum Kommune og Erhvervs Foreningen i Egtved Kommune igangsatte i januar 2002 et toårigt jobskabelsesprojekt ”Kvalifikation mod fremtiden – den lille virksomhed som jobskaber”³⁹. Projektet udgør et potentiale for kommende iværksættere i Åle og Linnerup sogne af tre grunde. Dels fordi det tager udgangspunkt i lokale virksomheder, dels fordi det meget handler om at videregive erfaringer fra lokale firmaer til andre lokale firmaer, og dels fordi det bringer virksomhederne sammen i et netværk⁴⁰.

Projektet sigter på at opkvalificere ledere og medarbejdere i små og mellemstore virksomheder, så de er bedre klædt på til at fastholde og skabe job i de to kommuner. Uddannelsen foregår primært ude på virksomhederne og tager udgangspunkt i virksomhedens og den enkelte leders og medarbejders behov, men virksomheder bringes også sammen i grupper, hvor de kan udveksle erfaringer og danne netværk. Til hver af virksomhederne er der tilknyttet en sparringspartner, og en af dem som er ansat hertil, er formanden for Erhvervsrådet. Om projektet siger han:

Projektet er inde i en fantastisk god udvikling. Dem der er med i projektet synes allerede på nuværende tidspunkt, at de har nået nogle resultater. I projekt ligger en meget omfattende erfaringsudveksling deltagerne imellem både i forhold til projektet og deres dagligdag. Nogle har løst nogle problemer, som andre ikke er kommet i gang med, og på den måde er det at tale sammen utrolig udviklende i mange sammenhænge.” (Jakob Tornvig, formand for Erhvervsrådet)

I uddannelsesprojektet deltager 27 virksomheder fra de to kommuner, hvoraf de fire er virksomheder med tilknytning til Åle og Linnerup sogne. Det er Scanpackaging, Fertek, Jydsk Miljø Rengøring og Egelind’s Malerfirma. De 4 virksomheder kommer fra vidt forskellige brancher og har drevet virksomhed over både kort og lang tid. Indtil videre har de alle været tilfredse med kurset.

”Vi forventer, at det kan give os et eller andet, vi har jo ikke nogen teoretisk baggrund - ledelsesbaggrund eller noget. Da vi forhåbentlig bliver lidt større, mener vi, at det er nu, vi skal til det”. (Scanpackaging)

”Man bliver bekræftet i, om det er rigtig, det man gør eller ikke gør. For hver gang man læser det, ændre det lidt ved en. Det, at man lige skal stoppe op og se, om det er den rigtige vej, du kører. Det første modul var noget med, at du ikke kan købe tid for penge, at tid er penge. Det satte nogle ting i gang ved mig.” (Egelind’s Malerfirma)

”Forhåbentlig vil jeg få nogle oplysninger fra de andre medlemmer, der er med i gruppen og selve projektet. Få noget erfaring fra dem. Det er det, jeg vil bruge det til, blive klogere på den måde.... Vi kommer nok til at bruge 500 timer i løbet af de 2 år, så

³⁹ Projektet støttes med næsten 3,5 mio. kr. fra EU’s Socialfond, Undervisningsministeriets uddannelsespulje og Indenrigsministeriets landdistriktpulje.

⁴⁰ www.fremlokalt.dk, hjemmeside om projektet.

det er en del, men indtil videre er det pengene værd og timerne værd. Jeg synes, det er godt, det giver virkelig noget.” (Jydsk Miljø Rengøring⁴¹)

En vigtig metode på kurset er at videregive egne erfaringer til andre i lokalsamfundet. Det, at en lokal virksomhed har gode erfaring og fortæller herom, kan virke stærkt motiverende for andres deltagelse. Dette var bl.a. tilfældet for den ene af de deltagende virksomheder:

”Jeg var til et møde, hvor Knud Aagesen, der har haft en stor fabrik i Uldum, fortalte, at han i 1986 havde taget et liggende kursus. Det gav han selv 150.000 kr. for den gang, og det var de bedste penge, han nogen sinde havde givet ud”. (Egelind’s Malerfirma)

Adgangen til forskningsmiljøer og deres viden

Åle og Linnerup sogne ligger langt fra de to nærmeste forskningsinstitutioner. Det ene ligger ca. 50 km derfra og er Syddansk Universitet i Kolding. Det andet er Århus Universitet - ca. 60 km væk. Den lange afstand til forskningsinstitutioner kan udgøre en barriere for de typer af iværksættere, som har behov for at være del af et forskningsmiljø.

En enkelt virksomhed i Hjortsvang anser det manglende forskningsmiljø som den største ulempe ved at være lokaliseret i Linnerup sogn.

”Ulempen ved at ligge her er, at det er langt væk fra de miljøer, som vi sammenligner os med. Vi hører mere naturligt til i Århus, fordi der har du universiteterne – der har du forskningen. Det, der er vigtigt for os, det er udvikling. Der, hvor der er nem adgang til viden, der vil du umiddelbart have en fordel. Specielt hvis du tilfældigvis bor et sted med nogle andre mennesker, der beskæftiger sig med noget tilsvarende, så får man innovation.” (Amfitech)

Én af de interviewede virksomheder - BBK i Hjortsvang - har reelt haft et samarbejde med et universitet. Det havde de imidlertid dårlig erfaring med. Ikke pga. den lange afstand til Århus, men pga. illoyalitet fra samarbejdspartneren, der forsøgte at kopiere deres produkt⁴².

Interne relationer mellem lokale aktører i Åle og Linnerup sogne

I det afsnit vurderes, hvorvidt der er samarbejde mellem de lokale erhvervsdrivende, og hvilken betydning det har for iværksætterklimaet i de to sogne.

Undersøgelsen har ikke afdækket noget større erhvervsfagligt samarbejde mellem erhvervsdrivende i Åle og Linnerup sogne. De samarbejder, når der er mulighed

⁴¹ Interview med Kasper Pedersen, Jydsk Miljø Rengøring, Sept. 2002, Åle. Kasper er den eneste fra firmaet, som deltager i kurset, og han blev kun interviewet kort om dette emne. De øvrige oplysninger om firmaet kommer fra interviewet med firmaets ejer Johannes Pedersen, som er Kasper far.

⁴² Interview med Arne Poulsen, BBK-bioairclean, sept. 2002, Hjortsvang.

for det – og det er ikke ret meget. I de sidste par år er her dog taget nogle initiativer, som evt. kan fremme dette samarbejde. Det vurderes, at det vil øge iværksætterpotentialitet, hvis samarbejdet mellem virksomhederne styrkes.

I Åle Sogn har nogle erhvervsdrivende taget initiativ til at lave en julefrokost for de erhvervsdrivende. Det var en succes, der er blevet afholdt for anden gang i 2002..

”For der bliver snakket om festen rimelig længe efter ..at det var en god fest” (Alke VVS)

Det er tilsyneladende første gang, at de erhvervsdrivende mødes til et socialt arrangement udelukkende for dem. De kan også mødes på andre måder. F.eks. afholdt borgerforeningerne i de to sogne et borgermøde om erhvervsudviklingen i forbindelse med indsamling af data til denne rapport. Ifølge formanden for Samvirket Hjortsvang var det første gang, at der var mødt så mange af de lokale erhvervsdrivende op til et møde i Borgerforeningernes regi.

Det viser sig altså, at det er en god idé, at erhvervsdrivende mødes en gang imellem, fordi der opstår idéer, når de er sammen. F.eks. betød arbejdet i workshoppen forslag om fælles reklamer i dagbladene, erhvervsdrivende kunne gå sammen med henblik på evt. opkøb af bygninger med henblik på restaurering og etablere fælles kontorfaciliteter.

Også i forbindelse med interviewene gav flere udtryk for, at det kunne være en god idé, at de erhvervsdrivende samarbejder. Et ingeniørfirma er interesseret i at løfte de eksisterende virksomheders teknologiniveau, men det forudsætter investeringsvillig kapital.

Enkelte har dog forsøgt at gå sammen om at lave forretninger, uden det er lykkedes. F.eks. har et par af ingeniørerne i Hjortsvang prøvet at få et samarbejde op at stå, men det er ikke blevet til noget. I Åle har en anden virksomhed haft den samme oplevelse.

”Det er nok vigtigt, at de forskellige virksomheder hele tiden sørger for at bruge hinanden. ... Jeg har prøvet at kontakte en anlægsgartner, det lykkedes så ikke lige. Det var nok fordi, vi var for forskellige til at kunne. Vi drev virksomhed på forskellige måder.” (Forst Produktion)

I nogen tilfælde samarbejdes der blandt landmændene, f.eks. når her købes og forpagtes jord. Enkelte lejer også maskiner ud til hinanden.

”Har en samarbejdsaftale med en tidligere medarbejder, der har købt en gård. Vi dyrker vores marker fælles, han ejer nogle af maskinerne, og jeg ejer andre. Så betaler vi til kostpriser, og så køber vi ind sammen. Han kan komme og gå i mine stalde. Hvis der er problemer, så er han der også. Det giver en god sikkerhed” (landmand Sejer Mortensen)

I Åle og Linnerup sogne er her altså en hel del tanker om samarbejdet; men det er svært at få det i gang, muligvis fordi her ikke er noget formelt samarbejdsorgan i

sognene. Da virksomhederne overvejende er små enmandsvirksomheder, er det også vanskeligt at få tid til samarbejdet.

”Problemet med alt sådan noget er, at det tager tid, og vi har alle sammen nok at gøre med at passe vores virksomheder, og så kniber det lidt med overskuddet til det. Og nok især fordi der er så mange små virksomheder - mestrene de arbejde selv i de små virksomheder. Der er forskel på, om det sådan er Alke VVS, hvor vi begge to er nødt til arbejde for at tjene nogle penge, eller om man har en virksomhed med 30 mand ansat.” (Alke VVS)

Men det virker, som om de erhvervsdrivende i sognene er klar over problemstillingerne. Det der som det mindste skal til, er mulighederne for, at de erhvervsdrivende mødes både under formelle og uformelle former.

Erhvervslivet i Åle og Linnerup sognes relationer til eksterne aktører

I dette afsnit analyseres, hvilken betydning forskellige centrale erhvervsaktører på kommunalt niveau (eksterne aktører) har haft for de lokale virksomheder i sognene og vurderes, hvilken betydning relationen mellem de eksterne og interne aktører har for iværksætterpotentialerne i sognene.

Undersøgelsen viser, at der findes en række muligheder for iværksættere for at drage nytte af organisationer og rådgivning uden for Åle og Linnerup sogne, men tilsyneladende bliver de ikke brugt så meget af de nuværende virksomhederne. Alligevel vurderes det, at de kan være en fordel for kommende iværksættere.

Iværksætterrådgivning

At etableringsrådgiveren er tæt på lokalområdet kan være en stor fordel for kommende iværksættere i de to sogne. I den tid hvor den nye iværksætterordning har virket, har erhvervschefen ikke modtaget nogen henvendelser fra folk i Åle eller Linnerup sogne⁴³. Der var dog nogle af de interviewede virksomheder, som havde anvendt den gamle iværksætterordning.

BBK har været tilfreds med den iværksætterrådgivning, de har fået ved TIC i Vejle. Til gengæld deltog Fertek i et iværksætterkursus i Horsens, som han ikke var helt tilfreds med:

” Det var skruet for højt op på et for højt niveau. Jeg brugte meget tid på det i stedet for at koncentrere mig om at få lavet en virksomhed” (Fertek)

Der var delte meninger om den gamle iværksætterordning og etableringsrådgiveren i Tørring-Uldum Kommune. En enkelt fandt rådgivningen ubrugelig, imens en anden virksomhed tilsyneladende var tilfreds med at få lidt hjælp til markedsføring.

⁴³ Personlig samtale, Anne-Mette Dupont, erhvervschef for Tørring-Uldum Erhvervsråd, Aug. 2002, Uldum.

Erhvervsrådet

I Åle og Linnerup sogne er der 4 virksomheder, som er medlem af Erhvervsrådet. Ejeren af Jydsk Miljø Rengøring Johannes Pedersen var i en kort periode formand for Erhvervsrådet, men valgte i stedet at blive næstformand. Hans begrundelse herfor er:

”Det kræver meget at være formand, mange timer, hvis man virkelig skal gå ind for det. Hvis man ikke gør det, skal man jo holde sig lidt fra det”. (Jydsk Miljø Rengøring)

Sognenes øvrige medlemsvirksomheder er Midtjysk Element Montage, BBK og GM konfektion⁴⁴. De to sidstnævnte er blevet interviewede, men ingen af dem oplever, at Erhvervsrådet har kunnet dække deres behov.

”Jeg havde kontakt til dem, dengang vi lukkede ned, men det fik jeg ikke meget glæde af. De var inde og lave hjemmesiden på computeren, men de gik ud af det igen. Men ellers har jeg ikke brugt dem.” (GM konfektion)

”De (Red: Erhvervsrådet) har kontaktet os om vi ikke ville være med. Men vi har ikke haft behov for at trække på dem. Vi er medlem, men det er mere for at støtte dem, det er ikke fordi, vi bruger dem til noget.” (BBK)

Et par virksomheder har været medlem, men ønskede ikke længere at være det. Den ene pga. manglende tid, og den anden fordi han var skuffet over, at den forhenværende borgmester ikke gjorde nok. Nogle af de øvrige interviewede virksomheder ønskede ikke være medlem af Erhvervsrådet, bl.a. fordi de ikke kunne se, hvad de selv kunne bruge det til. Det var ikke synligt og progressivt nok.

”Jeg er ikke medlem, fordi det var noget lal i forhold til de ting, jeg ville have brug for. Hvis man vil have noget mere vækst herude, skal man være mere progressive. Have nogle ideer og visioner. Være synlige, jeg løber ikke ind i dem”. (Amfitech)

”Vi er med i et kursus, som Erhvervsrådet er med i, men ellers bruger vi dem ikke, fordi vi ser dem ikke. Som nystartet har vi jo ikke ressourcer til alt muligt andet. Jeg har den holdning – at sådan noget som Erhvervsrådet – de bør opsøge virksomhederne og ikke modsat. Og vi har ikke set skyggen af dem.” (Scanpackaging)

Af de 4 lokale virksomheder, som deltager i EU-projekt, som bl.a. Erhvervsrådet står bag (jf. afsnit om efteruddannelse), er 2 medlem.

Kommunen

I kapitel 4 blev der redegjort for, at erhvervsaktører på det kommunale niveau har oplevet, at Tørring-Uldum Kommunes erhvervspolitik er blevet væsentlig forbedret i den nuværende byrådsperiode. Denne undersøgelsen tyder på, at virksomheder i Åle og Linnerup sogne endnu ikke har mærket skiftet så markant som andre

⁴⁴ Egeland's Malerfirma, som har tilknytning til Åle, er også medlem af Erhvervsrådet.

fremtrædende erhvervsaktører i kommunen. Selv om dette ikke er tilfældet, er her alligevel belæg for at konkludere, at kommunens nye erhvervspolitiske tiltag vil gøre det lettere for kommende iværksættere i Åle og Linnerup sogne. Fordi de nye tiltag f.eks. "24-timers erhvervspakken" kan tage brodden af nogle af de kritikpunkter, som virksomheder i de to sogne fremfører jf. nedenfor.

De lokale virksomheders kontakt med kommunen er begrænset, og den drejer sig primært om almene spørgsmål i forbindelse med erhvervstilladelser, byggesager, skat og regnskab.

Flere virksomheder tilkendegiver, at det er vigtigt, at kommunen fra start af giver klar besked om, hvad man må og ikke må, således at her ikke pludselig stilles uventede krav til virksomheden, hvis den f.eks. skal udvide.

"Jeg synes ikke, vi blevet stoppet af noget. Det kan da godt være på et tidspunkt, hvor vi kommer i tanke, om at vi skal have folk og være større, at vi så render ind i nogle ting. Vi gør det, hvis vi skal udvide her, så skal vi finde noget andet. Det er fair nok. Kommunen har sagt det til os. Vi ved det. Det værste er, hvis det kommer som en overraskelse." (Alke VVS)

Flere af virksomhederne efterlyser også mere information, støtte, vejledning og anerkendelse.

"I stedet for kun at fortælle om regler, kunne kommunen give mere støtte og vejledning. F.eks. lave byggevejledning... orientere folk fra start af, så de var med på den...(...) Man kan vise noget interesse for dem, vise at de er værdsat" (Fertek)

"Kommunen er jo ikke kendt for være meget udfarende overfor erhverv. Sådan virker det ikke. Nu har vi ligget her et år, og vi har overhovedet ikke registreret, at de er der. Jeg ved godt, at de ikke kan fare ud til alle og enhver, men man kunne jo godt tilkendegive, hvad man har af ting og sager. Intet." (Scanpackaging)

Virksomheder, som ligger på de mindre befærdede veje, har problemer med at få ryddet sne, derfor efterlyser de bedre kommunal service på dette punkt. Der er også enkelte virksomheder, som påpeger, at kommunen kan hjælpe de lokale erhvervsdrivende ved at udlicitere.

Kommunerne kunne jo udlicitere noget mere. Så ville der i hvert tilfælde være mere at lave til de erhvervsdrivende, og det vil typisk være de lokale, med mindre det er meget store licitationer. (Forst Produktion)

Opsummering

I kapitlet her er afdækket nogle forhold, som kan virke problematiske og blive en barriere for kommende iværksættere. Det vurderes, at erhvervsaktørerne i Tørring-Uldum kommune er bevidste om problematikkerne og forsøger at ændre forholdene, så de ikke begrænser erhvervsudviklingen. Det er vigtigt, at befolkningen og de erhvervsdrivende i Åle og Linnerup sogne kommer med på den vogn.

Undersøgelsen viser, at iværksættere kan placere sine nye virksomheder i Åle og Linnerup sogne, og at placeringen vil være ganske udmærket, men de næppe vil kunne basere deres aktiviteter på lokalsamfundets økonomiske aktiviteter. Man må finde kunder udenfor sognene.

Undersøgelsen viser også, at iværksætteren, som de nuværende virksomheder, vil have vanskeligheder med at få efteruddannelse i nærområdet. Man skal længere væk, og det er belastende, fordi "tiden" er en vigtig resurse i især de mindre virksomheder. De lokale erhvervsforeninger og erhvervsaktive forsøger at løse det ved at lave skræddersyede kurser, som baseres på lokal erfaringsudveksling og som en sideeffekt betyder, at der opbygges et netværk i kommunen.

Undersøgelsen peger også på, at det erhvervsfaglige samarbejde mellem virksomhederne i Åle og Linnerup sogne ikke er særligt udbygget. Til gengæld er det sociale samarbejde mellem virksomhederne under opbygning i Åle. Det virker som om, virksomhederne synes, det er en god idé. Et yderligere samarbejde på alle områder mellem virksomhederne vurderes at kunne øge iværksætterpotentialet.

Der er et udbygget apparat omkring erhvervslivet i Tørring-Uldum Kommune i form af foreninger og råd, men tilsyneladende bruges det ikke så meget af Åle og Linnerup sognes lokale virksomheder, selvom der i interviewene antydes, at her vil ske en ændring fremover.

6. Fysiske forhold af betydning for iværksættere

I dette kapitel analyseres, hvilken betydning de fysiske forhold har for de eksisterende virksomheder og det vurderes, hvorvidt de enkelte forhold virker fremmende eller hæmmende for kommende iværksættere. De fysiske forhold omfatter den geografiske placering, naturen, infrastrukturen, erhvervsgrunde og -bygninger.

Geografisk placering

Undersøgelsen viser, at geografien ikke har haft betydning for de nuværende virksomheders (undtagen de primære erhverv) placering i Åle og Linnerup sogne. Men flere af virksomhederne med kunder over hele landet fremhæver, at netop sognenes lokalisering midt i Danmark gør det fordelagtigt at drive virksomhed fra området. Som en af virksomhederne udtrykker det:

” Vi ligger midt i landet, der er lige langt til Nordjylland som til Sjælland. Vi ligger udmærket her.” (Scanpackaging)

En anden virksomhed udtaler

”Hjortsvang ligger glimrende for mit vedkomne, fordi jeg har 1½ time til grænsen. Randers kan jeg klare på en time, og med den nye diagonal vej ligger vi godt.” (Fertek)

Den geografiske placering midt i Danmark er især en fordel for iværksættere, der vil sælge produkter eller yde service på landsplan.

Naturen

Naturen i Åle og Linnerup har ingen betydning for driften af de fleste virksomheder i sognene undtagen for virksomheder i de primære erhverv (landbrug og dambrug). Men naturen og omgivelserne har haft en afgørende betydning for, at flere lokale virksomhedsejere har bosat sig i sognene og senere har etableret virksomhed.

”Naturen og omgivelserne betyder meget for os, vi kunne ikke tænke os andet. Det er nok ligeså meget derfor, vi har etableret os her. Det betyder egentligt meget.” (Linnerup Byg)

”Jeg kan godt lide at bo i naturen, og det gør det bedst for virksomheden og bedst for mig, at jeg driver den herfra.... Naturen betyder rigtig meget, jeg kan aldrig trives i en større by, så det betyder meget for mig. Det betyder det hele.” (Forst Produktion)

Den væsentligste begrænsning for landsbrugsdriften i Åle og Linnerup sogne er deres beliggenhed i Tørring-Uldum Kommune, som er den kommune i Vejle Amt med den største dyretæthed ca. 1,3-1,4 dyreenhed pr. hektar. Det gør det vanskeligt at skaffe landbrugsarealer, og prisen for jorden er høj⁴⁵.

⁴⁵ Interview med Sejer Mortensen, landmand, sept. 2002, Linnerup Sogn.

Infrastruktur

Vejnet

Vejnettet er beskrevet i kapitel 2. Her skal kun diskuteres dets betydning for iværksætterklimaet i Åle og Linnerup sogne. I sognene er her ingen direkte adgang til en hovedvej eller motorvej, men for de fleste nuværende virksomheder har det ikke den store betydning, hverken i etableringsfasen eller for den daglige drift.

”Transportadgang havde ingen betydning, da vi købte stedet. Beliggenheden betyder ikke noget for kunderne, om de skal køre til Vejle eller til Hjortsvang. A13 ligger jo lige 2 km nede.” (Scanpackaging)

”Vi bor jo, så vi skal jo ud og køre under alle omstændigheder. Så om der var 5 eller 10 km til A13, det er ikke væsentligt. Det gælder også rent transportmæssigt med det, vi laver, for det skal transporteres så langt alligevel, så om det ligger lidt tættere på motorvejen eller ej, det gør ikke den store forskel.” (BBK)

Vejnettet ved Hjortsvang er ikke bygget til tung trafik. Det kan være en barriere indenfor de erhverv, der forudsætter megen tung trafik. En sådan virksomhed vil næppe få tilladelse til etablere sig i sognene. Det har en virksomhed i Linnerup Sogn erfaret.

”Da vi i sin tid søgte miljøtilladelse, var det vigtigt, at vi ikke havde nogen trafik herud af hensyn til vejene. Det har sine begrænsninger, hvad vi kan starte op.” (Linnerup Byg)

Nogle af virksomhederne fra Hjortsvang nævner, at den lidt afsides beliggenhed og de kringlede veje gør, at deres kunder kan have svært ved at finde dem. Nogle oplever, at situationen forværres af, at de ikke må sætte skilte op.

I 2004 kommer den nye amtsvej, diagonalvejen, fra Billund til Horsens. I kommunen anser såvel borgmesteren som Erhvervsrådets formand den kommende forbindelse som et stort plus for kommunens erhvervsliv. Erhvervsrådsformanden udtaler:

”Erhvervmæssigt er den nye vej måske det største aktiv, der er faldet ned i vores turban i mange år”. (Jakob Tornvig)

For virksomhederne i Åle og Linnerup sogne er den nye vej et plus i den forstand, at trafikforbindelsen i retning af Billund og Horsens forbedres. Men den kommende vej vurderes også at kunne komme til at virke hæmmende for erhvervsudviklingen i de to sogne, fordi den medfører, at det trafikale knudepunkt i kommunen kommer til at ligge ved byen Ølholm. Her vil som nævnt i kapitel 4 Tørring-Uldum Kommune sammen med Erhvervsrådet og Erhvervsudviklingsgruppen etablere en Erhvervsudviklingspark. Det vurderes, at denne meget målrettede ind-

sats mod Ølholm vil kunne flytte fokus væk fra Åle og Linnerup sogne og alt andet lige gøre det mere attraktivt at placere nye virksomheder ved Ølholm.

Kollektiv trafik

De kollektive trafikforbindelser til de to sogne er ringe jf. kapitel 2. To af de interviewede virksomheder i Åle (Lønpakkeren og systuen) fremhæver de ringe busforbindelser som en hæmsko, især når de skal bruge ufaglært arbejdskraft. Lønpakkeren udtaler således:

”Det er svært at få ansatte, fordi busforbindelserne er dårlige her ude på landet. Det er et problem, hvis de ikke har bil.” (Lønpakkeren)

Pga. de ringe busforbindelser har de to virksomheder været nødt til at være fleksible med arbejdstiden og således tilpasse arbejdstiderne efter bustiderne. Der har været tilfælde, hvor systuen ved nyansættelser foretrak personer, der boede i nærheden af nogle andre ansatte pga. mulighederne for samkørsel.

Der kan dog være undtagelser. F.eks. har Jydsk Miljø Rengøring med 130 ansatte - primært ufaglærte - ingen problemer med de ringe busforbindelser, for som ejeren af denne virksomhed siger:

”Det betyder ikke noget, fordi vores piger kommer ikke her, de kommer direkte ud på arbejdspladsen”. (Jydsk Miljø Rengøring)

Det kollektive trafiksystem vurderes derfor at kunne virke som en barrierer for virksomheder med mange ufaglærte ansatte, hvis de ansatte skal møde på arbejdsstedet.

Billede 13: Lønpakkeren i Åle

Elektronisk infrastruktur

Adgang til en hurtig og sikker IT-opkobling er vigtig for nogle af virksomhederne. Et par virksomheder i Linnerup sogn har ikke kunne få en ADSL forbindelse.

”Vi har ikke ADSL, vi var nogle af de sidste, der fik ISDN. Der er de fuldstændig gået fejl. Fordi det at tro, at det man bor ude på landet, så er der ikke behov for IT, det er helt skudt forbi. Fordi hvis der er noget, landmændene har, så er det brug for IT. Her er der også nogen, der har hjemmearbejdspladser. Jeg har brug for hurtige og sikre opkoblinger, fordi jeg skal transportere store mængder data” (Fertek)

Åle Antenneforening arbejder ihærdigt for få en fælles ADSL forbindelse i Åle Sogn. Foreningen har taget initiativ til, at en række antenneforeninger i Tørring-Uldum Kommune i fællesskab få en bredbåndsforbindelse rundt i sognene. Hvorvidt det lykkes er uvis på nuværende tidspunkt. Linnerup Sogn har ingen antenneforening og er ikke med i de omtalte ADSL-planer. Det vurderes, at det er vigtigt at få ryddet denne barriere af vejen, for at det skal blive lettere at etablere sig i Åle og Linnerup sogne.

Erhvervsgrunde – og bygninger

Prisniveau

I Åle og Hjortsvang er prisniveauet for erhvervsbygninger og boliger væsentlig lavere end i kommunens største by Tørring og de nærmeste større byer Vejle og Horsens. Det billige prisniveau er en af de væsentligste årsager til, at de nuværende virksomheder har etableret sig i sognene. Dog handler det ikke kun om pris, men også om at erhvervsbygningerne passer til deres produktionsbehov..

”Vi købte bygninger, fordi det var billigt og passede til vores behov. Det kan være lige meget, om vi ligger her eller Tørring eller Vejle – ud over det koster det dobbelte. (...) hvorfor skulle man flytte til Horsens eller Vejle og købe nogle bygninger svarende til det her og give 2½ million, når man kan nøjes med én. Det betyder jo ikke noget at ligge her” (Scanpackaging)

En væsentlig omkostning ved etablering af ny virksomhed er køb af værksted eller produktionslokaler. I Åle og Linnerup sogne har det for mange af de nuværende virksomheder været muligt at starte på privatadressen. Det har kunnet holde de faste omkostningerne nede. Alke VVS etablerede sig i Åle :

”Fordi jeg (Allan) boede her. Vi havde en ide om at holde udgifterne nede – hvis der nu var en måned, hvor der ikke var noget at lave, kunne vi nemt klare os stadigvæk. Så synes vi, kunne vi lade være med at gå ud og investere og sætte os for hårdt. Så er det lidt nemmere at drive det, for det med den månedlige husleje, den giver også søvnløse nætter”. (Alke VVS)

Jysk Miljø Rengøring lejer i dag lokaler, men startede hjemme fra privaten af.

” Vi snakkede en del om, vi skulle starte op i Horsens eller hvor, og det ville være nemmere i Horsens, men vi besluttede så, at vi ville prøve at køre det hjemme fra i første omgang, det gjorde vi så de første par år. For at se om det var noget, og det kunne lade sig gøre.” (Jysk Miljø Rengøring)

Fremleje og købemuligheder

Efterhånden som firmaerne udvikler sig, opstår her behov for at leje lokaler eller lagerplads lokalt. I Åle by har flere husstande erhvervsbygninger f.eks. garager tilknyttet boligen, men langt de fleste er optaget, så muligheden for at få dette behov opfyldt i sognene er lille. Det vurderes, at et tæt og nært samarbejde mellem befolkningen og erhvervslivet i sognene vil kunne hjælpe på denne situation. Den følgende historie om Egelind's Malerfirmaet fortæller om, hvor nødvendigt det er.

Egelind grundlagde sin virksomhed fra privaten i Åle. Da han i starten af 2002 havde brug for yderligere erhvervslokaler, var her ingen ledige i Åle. Egelind flytter derfor sin virksomhed fra Åle til landsbyen Boring i nabosognet Hvirring. Her bor han til leje i en nyrenoveret svinestald. Den nedlagte landejendom ligger lige ud til landevej 185 (Skanderborgvejen). Til trods for at Egelind er tilfreds med firmaets nuværende beliggenhed, og at han vurderer placering som værende bedre end i Åle, giver han udtryk for, at han gerne ville være forblevet i Åle, hvis her havde været lokaler. Egelind udtaler:

”Det her ligger lige ud til Skanderborgvejen, det er selvfølgelig bedre at ligge her end ude, hvor jeg var før. Hvis der havde været noget i Åle, havde jeg nok lejet det. Det tror jeg faktisk fordi - hvorfor skulle jeg ikke gøre det.” (Egelind's Malerfirma)

Historien skal ses på baggrund af at her nu et år efter, at Egelinds Malerfirma søgte efter erhvervslokaler i Åle, er ledige lokaler, fordi systuen i Åle er lukket.

Ændringen i landzonelovgivningen (jf. bilag 3) kan betyde flere erhvervslokaler i Åle og Linnerup sogne. Allerede nu bruges nedlagte landbrugsejendomme i området af EF-handel og Linnerup Byg. Selvom mulighederne for at drive erhverv fra nedlagte landbrugsejendomme er til stede i de to sogne, er det ikke alle virksomheder, som anser det som en attraktivt løsning.

Ingeniørfirmaet Amfitech er startet i 1998, og her er 3 ansatte. Firmaet drives fra den ene ejers bopæl i Hjortsvang. De to andre ingeniører bor udenfor Tørring-Uldum Kommune og arbejder hjemmefra. Amfitech kunne på et tidspunkt godt tænke sig et sted, hvor de kunne sidde sammen, men den type lokaler, som Amfitech gerne vil flytte til, findes ikke i de to sogne. Amfitech beskriver deres lokalebehov således:

”Det er ikke et eller andet med at købe et nedlagt landbrug og så gøre det i stand, og vi bygger heller ikke noget for at etablere os. Der, hvor vi gerne vil hen, er der nogle pæne lokaler, der er indrettet med kontorfaciliteter. Der må også gerne være andre ligesinde-

de samt kantineforhold og parkeringsforhold. Rammer skal udstråle, at her bor der en innovativ virksomhed.” (Amfitech)

På interviewtidspunktet havde Amfitech ikke hørt om planer vedrørende Erhvervsudviklingsparken ved Ølholm. Blandt de nuværende firmaer i sognene skønnes Amfitech at være det eneste, som kunne have en interesse for at flytte til Erhvervsudviklingsparken.

Erhvervsudvidelse

Et par af de virksomheder, som blev drevet fra ejerens bopæl, fremhævede, at de ikke vil kunne udvide deres firma på privatadressen.

”Med bygninger har det nogle begrænsninger. Hvis man har nogle skøre ideer, kan man ikke bare få lov til udvide. Hvis vores produktion accelerer, er vi tvunget til at flytte, for det vil vi sikkert ikke få lov til” (Linnerup byg)

”Jeg var ovre og undersøge på kommunen, hvordan man ville forholde sig til, at vi startede virksomhed her. Det kunne de umiddelbart ikke se noget problem i, så længe det kun var os to. Det blev også pointeret, at vi ikke skulle give os til at lave stor produktion eller bygge hal. Det kunne vi lige så godt se i øjnene med det samme, at det ikke ville blive et sted, vi kunne udvide – ret meget. Så vi er lidt bundne af de forhold der. Så må man jo altid finde et andet sted at bo, hvis det er.” (Alke VVS)

I kommuneplanen er her ikke udlagt erhvervsgrunde i de to sogne. På borgermødet om erhvervsudvikling i Åle og Linnerup sogne i september 2002 var her flere virksomhedsledere, der mente, det var nødvendigt, at her blev udlagt grunde til erhvervsbyggeri. Den eneste mulighed der er i dag for at bygge nyt erhvervsbyggeri er, når de eksisterende erhvervsbygninger bliver sat til salg. På borgermødet var her også forslag om, at der blev udstykket grunde til blandet bolig og erhverv. Hvorvidt det er muligt at udstykke og bygge nyt, afhænger af lokalsamfundet opbakning hertil jf. kapitel 8.

Opsamling

Undersøgelsen viser, at de fysiske forhold i Åle og Linnerup sogne hovedsagelig er gunstige for kommende iværksættere. Sognene ligger godt for etablering af nye virksomheder - ”midt i” Danmark og ganske tæt ved to store bysamfund. Infrastrukturen er hovedsagelig god og vil i nærmeste fremtid blive yderligere udbygget. Her er billige etableringsomkostninger og rimeligt gode muligheder for, at kommende iværksættere kan starte op hjemmefra. De nye landzonebestemmelser gør det endnu nemmere.

Men her er også nogle barrierer, som må ryddes af vejen, hvis området skal gøres optimalt for iværksættere. Den største barriere for kommende iværksættere er, at der er et begrænset udbud af erhvervslokaler til både salg og fremleje. Manglen på erhvervsgrunde er en barriere for de iværksættere, som forventer at ekspandere hurtigt. Hvad angår infrastrukturen, er det især den elektroniske del, som udgør

en barriere. For Åle Sogns vedkommende vil den muligvis blive fjernet indenfor den allernærmeste fremtid. De ringe kollektive transportforbindelser vil være en barriere i de tilfælde, iværksætteren eller dennes ansatte ikke har egen bil. Naturen stiller også nogle begrænsninger især for landbruget, men beslutninger på dette område ligger uden for sognene og kommunen.

For at udnytte Åle og Linnerup sognes gunstige geografiske placering vurderes det som værende meget vigtigt for sognenes befolkning, at de synliggør dette, men også at de får et godt samarbejde op at stå omkring udnyttelsen af de begrænsede muligheder for erhvervsbygninger og arbejder for en forbedring af kollektiv transport og elektronisk infrastruktur.

7. Sociale forhold af betydning for iværksættere

I kapitlet analyseres, hvilken betydning de sociale forhold har for de eksisterende virksomheder, og det vurderes, hvorvidt de enkelte forhold virker fremmende eller hæmmende for kommende iværksættere. De sociale forhold omfatter bopæl, befolkningens alderssammensætning, udbudet af arbejdskraft, erhvervsspendlingen, det sociale serviceniveau og lokale engagement.

Bopæl

Udgangspunkt for denne undersøgelse er bl.a. en antagelse om, at erhvervsudviklingen i sogne som Åle og Linnerup næppe vil finde sted, fordi virksomheder flytter til lokalområdet. Der er belæg for at sige dette, fordi undersøgelsen bekræfter, at de eksisterende virksomheder næsten udelukkende er opstået netop i Åle og Linnerup sogne, fordi virksomhedsejeren boede i sognene.

Ser man på virksomhedsejernes bopæl, viser det sig, at 95 % af dem bor i et af sognene. Det er kun i 3 ud af sognets 57 erhvervsvirksomheder - Scanpackaging, BBK og Tømmeren - at ejeren ikke bor i et af de to sogne. Men selv for de tre's vedkommende bor mindst en af ejerne i kommunen⁴⁶. Der er en enkelt af de interviewede virksomhedsejere - Lønpakkeren - som er flyttet til sognet for at drive virksomhed - ikke for at starte en ny virksomhed, men for at overtage den fra et familiemedlem. Næsten alle virksomhedsejerne i Åle og Linnerup sogne har således en lokal tilknytning.

Det antages derfor, at de nye iværksættere i sognene primært vil være at finde blandt sognenes nuværende og kommende indbyggere.

Befolkningens alderssammensætning

Det vurderes også, at befolkningens alderssammensætning i Åle og Linnerup sogne⁴⁷ kan rumme et iværksætterpotentialer. Undersøgelsen viser, at størstedelen af de interviewede virksomhedsejere i Åle og Linnerup sogne har etableret deres virksomhed i 30-års alderen. Nogle enkelte har været i midten af 20'erne eller i 40'erne. De potentielle iværksættere vil efter al sandsynlighed findes blandt de indbyggere, der er i 30'erne, og indenfor denne aldersgruppe er her en yderst positiv befolkningsudvikling i Tørring-Uldum Kommune. I perioden 1992-2002 er andelen af 30-39-årige steget med 13,6 %⁴⁸.

⁴⁶ Af de 57 erhvervsvirksomheder er der 4 virksomheder, som har mere end en ejer. For to af disse virksomheders (ScanPackaging og BBK) vedkommende bor ingen af ejerne i sognet, men mindst en af ejerne bor i kommunen. Hvad angår de to andre virksomheder (Amfitek og Alke VVS) med mere end en ejer, bor den ene af ejerne i sognet.

⁴⁷ Pga. manglende oplysninger om alderssammensætningen i sognene vurderes situationen på grundlag af data på kommuneniveau.

⁴⁸ Danmarks Statistikbank/BEF1A og egne beregninger.

Udbudet af arbejdskraft

Det er svært at sige noget entydigt om, hvilken betydning udbudet af arbejdskraft har for iværksættere i Åle og Linnerup sogne, viser det efterfølgende. De interviewede virksomheder giver forskellige eksempler på problemer; men det vurderes, at generelt kan de få den arbejdskraft, de har behov for enten fra lokalområdet eller fra nabokommuner.

Tørring-Uldum Kommune har i de senere år haft et fald i arbejdsløsheden. I 1997 var 4 % af den samlede arbejdsstyrke i kommunen arbejdsløse, mens den i 2001 var faldet til 2,7 %⁴⁹.

Selv om der er et lavt udbud af arbejdskraft i kommunen, skønnes det ikke at blive en væsentlig barriere for iværksættere med brug for arbejdskraft. De lokale virksomheder har tilsyneladende kunnet få den arbejdskraft, de har haft brug for. Nogle få har oplevet det vanskeligt, fordi de efterspurgte speciel arbejdskraft. De angiver forskellige årsager til, at de ikke kan få den nødvendige arbejdskraft:

Tegnestuen Fertek i Hjortsvang har en ingeniør ansat, som er bosiddende i Århus; men vedkommende kommer sjældent til Hjortsvang, idet han har hjemmearbejdsplads. Fertek har haft svært ved at få højtuddannede.

"Det er ikke det store problem rent logistisk, at folk skal komme hertil. Jeg har prøvet, men det gider folk ikke. Der skal være prestige i det. Folk vil hellere komme, hvis der ligger en fabrik. Hjortsvang er ikke lige stedet at lokke en ingeniør til." (Fertek)

Åle Traktor Service oplever, at det er svært få en faglært landbrugsmekaniker, men virksomheden skønner, at det snarere er et problem i branchen end et lokaliseringsproblem. Om mulighederne for at få arbejdskraft udtaler Åle Traktor Service:

"Jeg tror ikke, at det er værre her, end hvis det er inde i en større by. Jeg har ikke problemer med at få en lærling, det er mere med at få en udlært, det er nok fordi, der er mange, der søger væk fra det fag. De vil hellere side ved en computer." (Åle Traktor Service)

Billede 14: Åle Traktor Service

⁴⁹ Danmarks Statistikbank/ RAS11. I 2001 var der i Tørring-Uldum 6667 beskæftigede og 182 arbejdsløse.

Lønpakkeren i Åle har oplevet, at det er svært at få lokal arbejdskraft. Lønpakkeren har 8 ufaglærte ansat, hvoraf nogle er ansat under forskellige aktiveringsordninger. Firmaet har forsøgt at få arbejdskraft gennem jobcenteret i Tørring-Uldum Kommune. Det lykkedes ikke. I stedet har firmaet etableret kontakt til nabokommunen Brædstrup, som har hjulpet med at skaffe folk. Lønpakkeren mener, at de forhold, der gør det svært for virksomheden at få ufaglært arbejdskraft, er de ringe kollektive trafikforbindelser (jf. kapitel 6)

At Lønpakkeren har svært ved at få ufaglært arbejdskraft er imidlertid ikke ensbetydende med, at det er umuligt at få den type arbejdskraft i Tørring-Uldum Kommune. Ledigheden har godt nok været faldende i kommunen de senere år. Men det er blandt de ufaglærte, at arbejdsløsheden er størst. I 2001 var 57,7 % af de 182 arbejdsløse i kommunen at finde blandt folk med en grundskoleuddannelse⁵⁰.

En anden lokal virksomhed, som kun beskæftiger lokalt, ufaglært personale, har helt andre erfaringer med at få arbejdskraft end Lønpakkeren. Jysk Miljø Rengøring har 40 ufaglærte ansatte, som er bosiddende i Tørring-Uldum Kommune, hvoraf ca. en fjerdedel bor i Åle og Linnerup sogne. Jysk Miljø Rengøring mener, at muligheden for at få arbejdskraft i kommunen er rimelig god, og hidtil har firmaet ikke haft svært ved at få ufaglært arbejdskraft. Ejeren er meget tilfreds med arbejdskraften i kommunen:

”Vi skifter meget sjældent ud her i kommunen, fordi vi har rigtig gode folk, de er meget stabile”. (Jysk Miljø Rengøring)

Blandt de lokale erhvervsdrivende er der forskel på, hvad her skal til for at få den fornødne arbejdskraft. Indenfor f.eks. landbruget er det ikke nok at tilbyde en god løn. Det har det største landbrug i sognene med 3 ansatte erfaret:

”Et af kriterierne for at få dygtige medarbejdere, og i det hele taget at kunne være en attraktiv arbejdsplads, det er også, at man har en seriøs bolig. Du kan ikke blive ved med at byde dem på pungen, så er det andre ting, der også tæller med”.

Erhvervsspendling – den lokale arbejdskraft

Den lokale arbejdskraft spiller en stor rolle for virksomhederne i Åle og Linnerup sogne. Undersøgelsen viser, at mindst 2/3 af de ansatte i de lokale virksomheder er bosat i kommunen⁵¹ og en stor del endda i sognene. Men på baggrund af forholdene i hele Tørring-Uldum Kommune skønnes det, at de lokale virksomheder spiller en meget mindre rolle for den samlede arbejdskraft bosat i sognene.

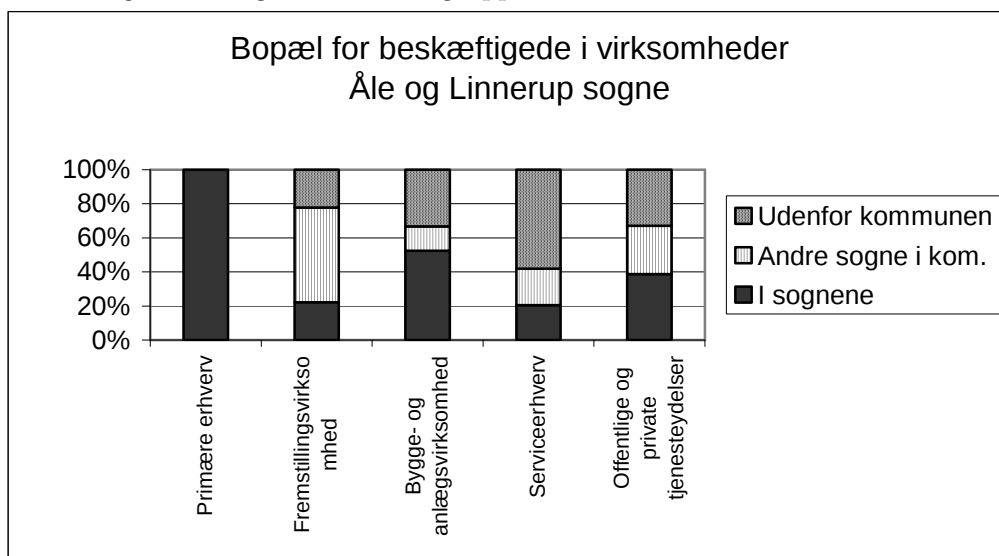
I denne undersøgelse er der ikke indsamlet oplysninger om, hvor mange af sognenes indbyggere, der er i beskæftigelse, men det antages, at det gælder for godt 600

⁵⁰ Danmarks Statistiskbank/RAS551.

⁵¹ For servicevirksomhederne er dette ikke tilfældet, fordi Jysk Miljø Rengøring har en væsentlig anderledes beskæftigelsessituation.

af sognets 1150 indbygger⁵². Det skønnes, at knap 20 % af indbyggerne arbejder lokalt i Åle og Linnerup sogne, mens omkring 80 % af de beskæftigede arbejder udenfor sognet. Det er uvist, hvor mange af dem, som pendler ud af sognet også pendler ud af kommunen. Men i Tørring-Uldum kommune var 55 % af de beskæftigede udpendlere i 2001.

Figur 7.1. Bopæl for beskæftigede i virksomheder i Åle og Linnerup sogne procentmæssige fordeling efter erhvervsgrupper i 2002.

Kilde: Egne data og beregninger.

I både figur 7.1 og tabel 7.1⁵³ væltes det generelle billede af Jydsk Miljø Rengøring. Dette firmas ansatte er godt nok statistisk set ansat i sognene, men de møder yderst sjældent op på den lokale arbejdsplads, fordi de tager direkte ud til kunden, som for en stor dels vedkommende ligger i nærheden af den ansattes bopæl. Dette forhold er vigtigt at have for øje, når tabellen læses. Generelt fortæller figuren, at indpendlingen til sognene er på same niveau som indpendlingen til Tørring-Uldum Kommune, nemlig ca. 35 % af arbejdsstyrken

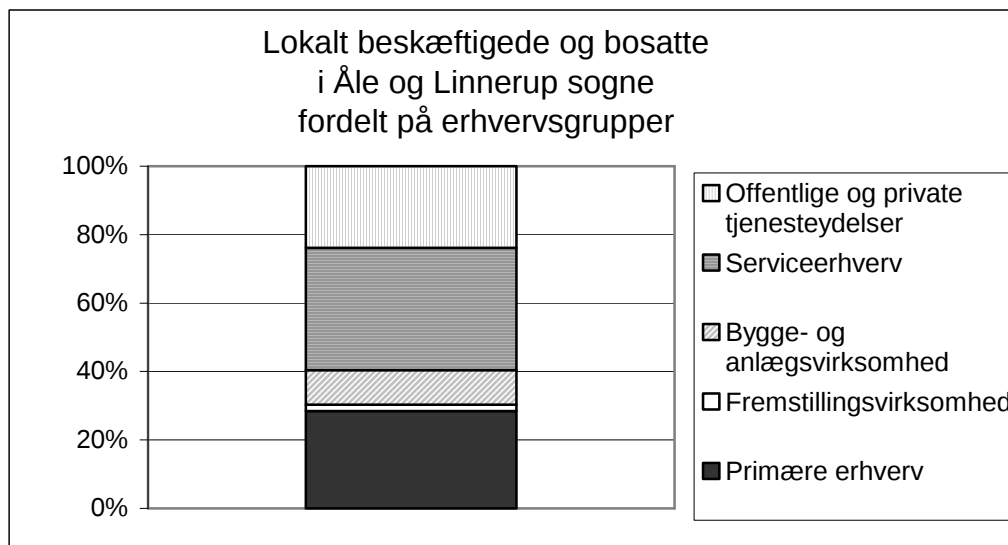
Figur 7.1. viser også, at de primære erhverv skiller sig ud ved at være den eneste gruppe, hvor samtlige beskæftigede bor i sognet.

Blandt de 109 beskæftigede, som både bor og arbejder i Åle og Linnerup sogne, er her 36 %, som arbejder indenfor serviceerhverv, 28 % indenfor det primære erhverv, 24 % med offentlige og private tjeneste ydelser. Meget få bosatte i sognene er lokalt beskæftiget i bygge- og anlægsvirksomhed samt i fremstillingsvirksomhed, viser nedenstående figur 7.2.

⁵² Det antages, at lokalbefolkningens beskæftigelsesprocent er den samme som i Tørring-Uldum Kommune, hvor den var 54 % i 2001. Egne beregninger på grundlag af Danmarks Statistik-bank/RAS11.

⁵³ Se bilag 4

Figur 7.2. Lokalt beskæftigede og bosatte i Åle og Linnerup sogne procentmæssige fordeling efter erhvervsgrupper 2002.

Kilde: Egne data og beregninger.

Det sociale serviceniveau og det lokale engagement

I undersøgelsen er der belæg for at sige, at det er af afgørende betydning for iværksætterpotentialerne i de to sogne, at Åle og Linnerup er attraktive bosætningsområder. I dette afsnit analyseres de sociale og kulturelle aspekter, der gør det attraktivt at bo i de to sogne. De fysiske aspekter såsom bolig og naturen analyseres i kapitel 6.

Sociale serviceydelser

På baggrund af undersøgelsen vurderes det, at børn og unges muligheder for at komme i daginstitution, gå i skole og have gode fritidstilbud har betydning for kommende iværksættere i sognene - især fordi de potentielle iværksættere findes blandt folk i 30'erne - og den aldersgruppe har oftest børn.

De interviewede virksomhedsejere fra sognene havde alle på nær én børn. Deres børn har enten gået eller gik i børnehave og skole i Åle. Derfor er det heller ikke så mærkeligt, at de fleste virksomhedsejere netop fremhæver børnepasningsmulighederne og skolen som den sociale serviceydelse, der har størst betydning for den fortsatte etablering af virksomheder i sognene.

"Det er da vigtig, at man har nogle virksomheder her i kommunen og i Åle, Hjortsvang. Så længe vi har skolen og brugsen er det nok også nemmere at have en virksomhed i Åle". (Jysk Miljø Rengøring)

"Det er svært at få nogle til at etablere sig, når de nedlægger alting. Det kræver, at de bevarer både butikker og skole, og det er de på vej til at fjerne. I Hjortsvang tror jeg ikke, der er mere at gøre. Men sådan en by som Åle, der er lidt større, der kan godt ligge nogle virksomheder, der er også en masse mennesker. Hvis de fjerner skolen og

brugsen, så tror jeg ikke, der kommer gang i sådan et område, det tror jeg simpelthen ikke på. (Linnerup Byg)

I ovenstående citater fremhæver begge virksomhedsejere, at det ikke alene er vigtigt at bevare skolen, men også den lokale brugs i Åle. Som nævnt i kapitel 5 er det både beboerne og de ansatte på de lokale virksomheder, der handler i brugsen. Når den lokale forretning og dermed den sociale funktion, en sådan kan have, forsvinder, er det noget, som bemærkes selv af virksomhedsejere bosat udenfor sognene:

”Det, der kan være medvirkende til, at virksomhederne kan blive ved med at køre her, er, at det er attraktivt for folk at bo ude i landdistrikterne, så man ikke trækker folk væk derfra. For så dør sådan noget, som det her. Der skal være liv i lokalsamfundet. Da vi startede, havde vi lille købmand hernede, vi var da frygtelig trætte af det, da hun lukkede. Det er sådanne små ting, som er med til at holde et landsbysamfund kørende.” (BBK)

Også gennemførelsen af minihal-projektet (jf. kap. 3) skønnes at have stor betydning for kommende iværksættere. Den øger fritidstilbudene og vil gøre sognene til et mere attraktivt sted at bo - især for unge - den befolkningsgruppe, som rummer de største iværksætterpotentialer.

”Det, man kan gøre, det er at søge for, at folk kan blive boende, og at skolen er der, at få bygget den minihal” (Egelinds Malerfirma)

”Det skal være tilflyttere, der kunne tænke sig at starte op i Åle. Jeg kan ikke helt se, hvad kommunen kan gøre, jo de kan bygge den minihal til at tiltrække unge mennesker. (Åle Traktor Service)

Det lokale engagement

Det vurderes, at beboernes engagement i deres lokalsamfund f.eks. gennem et arbejde for at opretholde og forbedre de sociale og kulturelle servicetilbud i de to sogne, har stor betydning for kommende iværksættere i Åle og Linnerup sogne. Først og fremmest fordi det sociale og kulturelle serviceniveau ikke vil være til stede i de to sogne uden det store engagement; men også fordi nogle personer lægger vægt på at bo i et socialt engageret lokalsamfund. De lokale virksomheder værdsætter borgernes bestræbelser for at bevare og opretholde det sociale serviceniveau:

”Det er vigtig, at borgerforeningen støtter op om sådan noget som at bevare en skole, det tror jeg er meget vigtigt for folk, at daginstitutioner mv. stadigvæk ligger tæt på, selv om du bor ude på landet. Sådan at fritiden stadigvæk er lokal, at brugsen bliver bevaret. Hvis der ikke var nogen brugs eller skole, så er det ikke sikkert, at det er så nemt for erhvervslivet at nå at få deres fritid til at hænge sammen. (Forst Produktion)

De fleste virksomhedsejere var eller havde som privatpersoner været aktiv i en eller flere af sognenes mange foreninger. Flere af virksomhedsejerne fremhæver, at det sociale fællesskab, som opstår gennem deltagelse i foreningslivet og de sociale ar-

rangementer, har afgørende betydning for, at de finder det attraktivt at bo i de to sogne.

”Foreningslivet har ingen betydning for virksomheden, men privat i forhold til at bo her er de vigtige. Det giver sammenholdet. Hvis det ikke var fordi, vi havde de foreninger, og nogle mennesker der gad at lave sådan et arbejde, så kunne vi lige så godt bo i en opgang et eller andet sted. Så er der ingen grund til at bo her.” (Amfitech)

”For mig er det en stor fordel, at det er et lokalsamfund, som så også snakker sammen. Det er en kæmpe stor fordel. Jeg ville jo ikke turde flytte et andet sted hen uden at vide, om der var en aktivitet der”. (Fertek)

Der var ingen af de interviewede virksomheder i de to sogne, som direkte adspurgt svarede, at de oplevede, at deres eget eller de ansattes engagement i de lokale foreninger havde en positiv indvirkning på virksomheden. Men en af de fremtrædende erhvervsaktører på kommuneniveau mener, at den største fordel ved at drive virksomhed i et landdistrikt er den nærhed og det engagement, der opstår ved, at virksomhedsejere og ansatte er engageret i lokale foreninger.

”Den nærhed der ligger i at ledelse og medarbejder uanset placering, mødes lokalt, kender hinandens familier og ved, hvor vi er henne, det anser jeg som en enorm fordel.... Det, at de ansatte er engageret i foreninger, smitter i høj grad af på virksomheden. Foreninger er så små, at man bliver nødt til at påtage sig bestyrelsesarbejde. Der er det en opdragelse i demokrati, og det betyder også noget i en virksomhed. At folk har lært at begå sig, argumentere, beslutte og følge beslutninger. Demokrati er en del af en virksomheds trivsels og den måde, den agerer på.” (Knud Aagesen)

Det store fælles engagement, der er i lokalsamfundet omkring minihal-projektet, viser, at der i de to sogne er muligheder for at igangsætte fælles udviklingsprojekter. Det fælles engagement kan øge iværksætterpotentialet i endnu større grad, hvis dette engagement overføres fra sociale aktiviteter til direkte erhvervsrettede aktiviteter.

I forbindelse med denne undersøgelse blev der afholdt en debataften om erhvervsudviklingen i Åle og Linnerup sogne. Det var første gang, at så mange virksomhedsledere deltog i borgerforeningernes debataften. Nogle af de ideer, der fremkom til at forbedre erhvervsforholdene i sognene, forsøger hal-gruppen at indarbejde i projektet. Gruppen planlægger at lave IT-Café og et rum, hvor iværksættere kan få mulighed for at sidde mere i fred og arbejde.

Opsamling

Undersøgelsen tyder på, at det er blandt lokalsamfundets mennesker, de kommende iværksættere skal findes. I Åle og Linnerup sogne er her gode muligheder for en kommende erhvervsudvikling, men der er også nogle barrierer.

Befolkningen i lokalområdet har stor betydning for de lokale virksomheder, dels som arbejdskraft og dels fordi virksomhederne har brug for, at samfundet omkring dem fungerer godt. Lokalsamfundet skal være et attraktivt sted at bo. Her skal

være aktive mennesker, som er socialt engageret i lokalsamfundet. Et sådant samfund er grobund for, at kommende iværksættere og ansatte falder godt til og for, at der kan opstå et samarbejde mellem virksomhederne og den lokale befolkning.

Undersøgelsen viser, at Åle og Linnerup sogne opfylder disse betingelser. Her arbejdes aktivt og engageret for at få de to lokalsamfund til at fungere socialt. Rigtig mange projekter viser dette. På det sidste er det også lykkedes for virksomhederne i Åle Sogn at få et samarbejde op at stå på det sociale område. I de situationer, hvor Tørring-Uldum Kommune har været ude med at forslå nedlæggelse af vitale servicefunktioner i sognene, har det været af afgørende betydning, at lokalbefolkningen har arbejdet aktivt for at opretholde og udvikle de nødvendige sociale servicefunktioner.

Arbejdskraftmæssigt har de lokale virksomheder en betydelig del af deres arbejdskraft boende i Åle og Linnerup sogne, ligesom en stor del af virksomhedsejere også er bosat lokalt. Muligvis kan det blive svært for kommende iværksættere at skaffe lokal arbejdskraft, men som det ser ud nu, er det kun et problem indenfor enkelte brancher.

8. De sociale og økonomiske interesser i det lokale rum

Rapporten er bygget op over en model, hvor lokalsamfundet beskrives ved hjælp af tre områder: De fysiske, de sociale og de økonomiske jf. kapitel 1. Alle tre områder vekselvirker med hinanden, f.eks. når nye virksomheder skal placeres. Alt efter hvordan forholdene er indenfor de tre områder, vil der opstå en række interessekonflikter. I dette kapitel beskrives sådanne forhold. Centralt i afsnittet er en helt aktuel sag om firmaet Pro-TeX.

Analysen i dette kapitel viser tydeligt nødvendigheden af, at beboerne i Åle og Linnerup sogne må finde ud af, hvilken udvikling de ønsker for deres lokalsamfund. Det vurderes, at det vil være væsentligt at få kortlagt interessekonflikterne og få dem diskuteret blandt sognenes beboere.

Borgernes forhold til etablering af virksomheder

Etableringen af en virksomhed i et lokalområde involverer en række mennesker og offentlige instanser. Kommunen og evt. amtet skal give en del tilladelser, og borgerne skal høres igennem planlovens og evt. natur- og miljølovenes høringsbestemmelser. I denne procedure kan de lokale beboeres holdninger virke enten fremmende eller hæmmende for etablering af virksomheder. Det gøres der rede for i det følgende.

Blandt de interviewede virksomheder i de to sogne har her været forskellige oplevelser af lokalbefolkningens reaktioner. Reaktionsformen har været afhængig af flere forhold.

Positiv reaktion

Størstedelen af de interviewede virksomheder har oplevet en positiv reaktion fra lokalbefolkningen, da de startede deres virksomheder i de to sogne. Der er primært tale om virksomheder, hvis virke ikke generer naboer, og som tilbyder lokale serviceydelser.

"Den har været positiv. Vi er blevet taget godt imod. Der er stor opbakning dernede fra (Red.: Åle by)... Der er mange, der har sagt, det er dejligt - nu får vi vores egne lokale smed igen." (Alke VVS)

"Jeg synes, det var meget positivt, der var en god opbakning. Det er der hver gang, der er nogle nye, som starter op, man er god til at støtte de lokale. Det, mener jeg også, er vigtigt herude." (Jydsk Miljø Rengøring)

En virksomhed i Linnerup Sogn - uden lokale kunder og hvor ingen af de beskæftigede i virksomheden bor i sognet - oplever, at naboerne værdsætter, at deres erhvervsejendom ser pæn ud.

"De tilkendegivelser, vi har fået af en masse ældre mennesker i Hjortsvang, når de går fordi og siger, at det pænt, fordi vi har fået ryddet op og slår græsset og planter lidt til. Men ellers har vi ingen kontakt med de lokale." (Scanpackaging)

Neutral reaktion

Der er nogle virksomheder, som slet ikke oplever nogen reaktion fra naboer mv. De generer heller ikke naboerne, og deres kundekreds befinder sig primært udenfor sognet.

"Der var ingen reaktion, jeg startede bare. Jeg generede jo ikke nogen, der er ikke noget, der larmer eller sviner. Hvis man ikke ved det, aner man jo ikke, at der er virksomhed her." (Amfitech)

"Jeg har ikke nogen respons fra lokalområdet, hverken positiv eller negativ. Det er nok også, fordi jeg ikke oprindeligt er fra lokalområdet. Hvis jeg havde været det, havde det nok været lidt nemmere. Måske også fordi at mit erhverv ikke berører nogen i området." (Forst Produktion)

Negativ reaktion

Når lokalbefolkningen reagerer negativt på en placering af en ny virksomhed, kan det virke som en barriere, og for kommende iværksættere kan det have stor betydning. Dette forhold belyses grundigt gennem beskrivelse af Pro-Tex sagen, som kom frem samtidig med, at der blev samlet data ind til rapporten. Sagen er et aktuelt eksempel på, at der i Åle og Linnerup sogne ikke er enighed om, hvilken type af erhverv her skal være, og hvor den skal placeres.

I Åle by lå der en foderstoffabrik på Nyvej i knap 70 år, men da firmaet blev fusioneret i 1997, blev afdelingen i Åle nedlagt. Siden har de høje, tomme bygninger og store lagerhaller været til salg. Bygningerne forfaldt og blev et farligt tilholdssted for børn. En gruppe borgere har arbejdet aktivt omkring foderstoffabrikken. De har undersøgt mulighederne for at købe grunden og få bygningerne fjernet. Grunden er privatejet, og kan sælges til hvem som helst, men borgerne har ikke råd til at købe den.

Billede 15: Tomme bygninger på foderstofgrunden i Åle

I sommeren 2002 blev den store fabriksbygning revet ned, og lagerhallerne stod tilbage. Få måneder efter ansøger firmaet Pro-TeX kommunen om landzonetilladelse til at anvende stedet til færdigvarelager og produktion af tørmørtel og vådkalk. Baggrunden for, at Pro-TeX ønsker at flytte fra Vejle til Åle, er at firmaets nuværende bygninger er for små. Derfor har ejeren gennem længere tid søgt efter nogle større erhvervslokaler. Ejeren kom ved et tilfælde forbi Åle og bemærkede, at grunden var til salg, og at her stod nogle brugbare lagerhaller. Når han er interesseret i at købe noget i Åle, er det især fordi, det er billigt i forhold til andre steder. Pro-TeX har kunder i hele landet, og for kunderne betyder det ikke noget, hvor firmaet ligger. Pro-TeX havde forhørt sig hos nogle fragtmænd, om det bliver dyrt at transportere til Åle i forhold til Vejle, men det gør det ikke⁵⁴.

Kommunens miljøforvaltning indstillede til byrådet, at produktion er af en sådan art, at den ikke vil genere omgivelserne. Et enigt teknisk udvalg giver d. 4. september 2002 en tilladelse, hvorefter sagen kommer i offentlig høring. Der er indkommet 2 klager over Pro-TeX. En fra 43 underskrivere, der ønsker yderligere oplysninger om virksomheden, og en fra Åle Borgerforening, der er bekymret over støjgener, støvgener og tung trafik, og som ønsker boliger på grunden i stedet.

For at borgerne i Åle kan få afklaret deres spørgsmål til sagen, indkalder kommunen til borgermøde d. 23. oktober 2002. Her fortæller Pro-TeX, hvem de er, hvad de skal producere, og hvordan de vil gøre det. Pro-TeX viser billeder af produktionsanlægget og forklarer, at det er et lukket system, der hverken støjer eller støver, og at den tunge trafik til virksomheden er meget begrænset. Herefter redegør kommunens miljøafdeling for, hvorfor den har givet tilladelsen.

Blandt de ca. 50 fremmødte borgere er der stadigvæk en del skepsis og bekymring for, hvilke konsekvenser Pro-TeX produktion vil få for byen og dens indbyggere. Åle Borgerforening gav udtryk for, at de ønskede, at der kom nye virksomheder og arbejdspladser til byen, men at de ikke ønskede det for enhver pris. De kæmpede for at holde Åle by pæn og mente ikke, at en ny fabrik med tre 8,5 meter høje siloer ville bidrage hertil. De fandt det også problematisk, at den grund, Pro-TeX vil bygge på, ligger lige ved et område i Åle udlagt til storparceller. Åle borgerforening mente, at parcellerne ville blive mindre attraktive, hvis der lå en fremstillingsvirksomhed lige ved siden af. Formanden for Åle Borgerforeningen sagde, at Pro-TeX var velkommen i Åle, hvis den fandt en placering udenfor byen. Nogle borger mente, at Pro-TeX burde henvises til en grund i et af kommunens industriområder. Pro-TeX's planer - som kommunen støttede - var således ikke forenelige med de fremmødte borgeres fremtidsvisioner for det område i byen: at være et attraktivt bosætningsmiljø.

Åle Borgerforening opretholder deres klage til Naturklagenævnet, som normalt er 6-8 måneder om at behandle sådanne klager. Pro-TeX har købt bygningerne på betingelse af, at den indenfor 3 måneder kan opnå de nødvendige tilladelser. Ellers kan handlen gå tilbage. I skrivende stund er det således uvist, hvilket udfald klagen vil få, og hvorvidt Pro-TeX kan vente så længe med at få svar.

⁵⁴ Telefonsamtale med ejeren af Pro-tex, sept. 2002

Den lokale modstand skal ses i lyset af, at Pro-TeX og dens ejer er helt ukendte for borgerne i Åle. I forhold til de øvrige virksomheder i Åle og Linnerup sogne adskiller Pro-TeX sig ved, at ejeren ikke har nogen tilknytning hverken til sognet eller kommunen. Ejeren er bosiddende udenfor Tørring-Uldum Kommune, og virksomheden bor til leje i Vejle. Modstanden skal også ses i lyset af, at beboerne har oplevet gener fra den tidligere foderstoffabrik, og at Pro-TeX er en fremstillingsvirksomhed, som kan påvirke omgivelserne mere end en servicevirksomhed kan.

Pro-TeX er ikke den eneste virksomhed i de to sogne, hvor ejeren blev mødt med mistænksomhed. I Linnerup Sogn blev fremstillingsvirksomheden BBK, hvis ejere heller ikke bor i sognene, mødt med mistænksomhed, da de etablerede sig, men den fortog sig hurtigt, da naboerne oplevede, at BBK ikke generede omgivelserne.

”Lige i starten var det med skepsis, fordi der tidligere havde været en tømmervirksomhed, der havde sendt en hel masse støv og spåner op gennem storstenen, som så faldt ned på tagene rundt omkring. Det ville folk være lidt træt af, hvis vi gjorde det samme. Men ellers vil jeg sige, at vi er blevet ganske udmærket modtaget. I og med at vi har en medarbejder, som bor som nærmeste nabo. Så ved man jo, at de er udmærkede tilfredse, og at vi ikke generer nogen”. (BBK)

Opsamling

Kapitlet her viser, hvor vigtigt det er at tænke alle lokalsamfundsmodellens tre områder med i det fremtidige arbejde for en god fremtid i Åle og Linnerup sogne. Beskrivelsen indtil nu har vist, at sognene opfylder kommende iværksætteres økonomiske krav (f.eks. billige erhvervsbygninger). Der er i mange tilfælde også plads i det lokale rum til nye virksomheder. Men hvis her ikke er den rigtige indstilling blandt befolkningen - det sociale rum er positiv – så vil det give problemer. Alle – befolkning og erhvervsliv - i et lokalområde må derfor arbejde sammen. Virksomhederne må skabe et positivt forhold til lokalsamfundet, og lokalsamfundets borgere må være åbne og undersøgende over for evt. nye virksomheder.

Analysen i dette kapitel viser tydeligt nødvendigheden af, at beboerne og virksomheder i Åle og Linnerup sogne må finde ud af, hvilken udvikling de ønsker for deres lokalsamfund. Det vurderes, at det vil være væsentligt at få kortlagt interessekonflikterne og få dem diskuteret blandt sognenes beboere. Der vil i den kommende tid være rig mulighed for at arbejde med dette, fordi Tørring-Uldums kommuneplan står til fornyelse.

Kildeoversigt

Interviewpersoner

Virksomheder i Åle og Linnerup sogne

Jydsk Rengøring, Johannes Pedersen og Kasper Pedersen om efteruddannelsesprojekt jf. kap.5

Dagli'Brugsen Aale, Jørgen Laursen

Aale Traktorservice, Jens Poul Hansen

Dansk Forst Produkt, Thomas Møller

Alke VVS, Allan Skarby

GM Konfektion (systuen), Inger Hansen

Lønpakkeren, Lotte Høst-Aaris

Egelind's Malerfirma, Jens Egelind

Scanpackaging, Per Hougaard

BBK – bio airclean, Arne Poulsen

Fertek, Hans Peter Ferneke

Amfitech, Jørn Eskildsen

Linnerup Byg, Flemming Algreen

Foreninger i Åle og Linnerup sogne

Sejer Mortensen, landmand (svinebrug), formand for Samvirket Hjortsvang, byrådsmedlem (V)

Karl Frandsen, landmand (kvægbrug), næstformand i Åle Borgerforening

Marius Brock, formand for Åle Borgerforening

Ulla Kellermann, aktiv borger fra Linnerup sogn

Helle Hudecek, aktiv borger fra Linnerup sogn

Eske Frandsen, formand for Åle Lokalhistoriske forening

Sune Bisgaard, revisor med bopæl i Åle

Erhvervsaktører i Tørring-Uldum kommune

Kirsten Terkildsen, borgmester i Tørring-Uldum (V)

Knud Aagesen, medlem af Erhvervsudviklingsgruppen

Jakob Tornvig, formand for Tørring-Uldum Erhvervsråd

Jytte Aagensen, etableringsrådgiver

Annemette Dupont, erhvervschef for Tørring-Uldum Erhvervsråd

Skriftlige materialer

Tørring-Uldum Kommune, "Kommuneplan 1996 – 2004"

Lokal Håndbogen – Vejviser og Telefonbog for Tørring-Uldum Kommune 2002

"Velkommen til Åle sogn – Åle sogns foreningsliv – årgang 2002"

Vedtægter for Samvirket Hjortsvang, 1998

Folder om minihal-projektet udarbejdet af minihal-gruppen.

Aale Lokalhistoriske forening, Tillæg til "Aale Sogns Historie", Årsskriftet 2001

Elektroniske kilder

Virksomheder i Åle og Linnerup sogne med egen hjemmeside

www.scanpackaging.com

www.bbk.dk

www.fertek.dk

www.amfitech.dk

www.linnerup-byg.dk

www.forstprodukt.dk

www.jydsk-miljoe-rengoering.dk

www.ef-handel.dk

www.jydske-buslinier.dk

<http://home6.inet.tele.dk/gaarden/> (Østerskovgaard)

www.hjortsvangmuseum.dk

Hjemmesider i Tørring-Uldum kommune og Vejle Amt

Tørring-Uldum Kommune, www.tuk.dk

Tørring UddannelsesCenter, www.tucenter.dk

Efteruddannelsesprojektet, www.fremlokalt.dk

Vejle Amts Folkeblad, www.vejleonline.dk

Iværksætterrådgivning Vejle Amt, www.ivaerk.dk

Vejle Amt, www.vejleamt.dk

Vejle Amt Trafikselskab, www.vat.dk

Andre hjemmesider

Danmarks Statistik, www.statistikbanken.dk

Center for Forskning og Udvikling i Landdistrikter, www.cful.dk

Bilag 1. Metode

En vigtig forudsætning for at kunne vurdere de fremtidige muligheder for at etablere nye virksomheder i de to sogne er at vide, hvordan den aktuelle erhvervssituation er - hvilke fordele og ulemper der er ved at drive virksomhed i sognene. Der har imidlertid ikke tidligere været lavet nogen form for undersøgelse af erhvervssituationen i Åle og Linnerup. Derfor har det i denne undersøgelse været nødvendigt at indsamle data, som kan give et billede heraf.

Disse data er indhentet gennem skriftlige oplysninger, telefonsamtaler, interviews, observationer og en afholdt workshop.

Skriftligt kildemateriale

Formanden for Åle Lokalhistorisk Arkiv Eske Frandsen har været behjælpelig med at stille lokalarkivet og årsskrifter til rådighed. Formålet med undersøgelsen har imidlertid ikke været en historisk analyse af erhvervsudviklingen, derfor er disse data ikke systematisk analyseret og beskrevet i rapporten. Men de historiske data danner et grundlag for undersøgelsen og er blevet inddraget, hvor det har relevans.

Det skriftlig kildemateriale om Åle og Linnerup sogne og Tørring-Uldum Kommune består desuden af kommuneplanen, regionplan, lokalaviser, foreningsvedtægter, hæfte over foreningslivet mv.

På Internettet er indhentet en række generelle oplysninger om aktiviteter i Tørring-Uldum Kommune jf. kildeoversigten. Desuden er der indhentet statistiske oplysninger fra Danmarks Statistikbank om Tørring-Uldum Kommune og befolkningsantallet i Åle og Linnerup sogne.

Telefonsamtaler

Med udgangspunkt i den lokale telefonbog er der foretaget en registrering af alle virksomhederne i Åle og Linnerup sogne. Oplysninger om erhvervsstrukturen i Åle og Linnerup sognene er indsamlet gennem telefonsamtale med de enkelte virksomheder og oplysninger fra Tørring-Uldum kommune. De enkelte virksomheder er kun blevet adspurgt om nogle ganske få faktuelle oplysninger, derfor benævnes disse data som telefonsamtale frem for telefoninterview. Virksomhederne er blevet adspurgt om, hvornår de har etableret sig, hvem der har etableret virksomheden, antallet af beskæftigede, hvor ejeren og de ansatte bor (i sognet, i kommunen eller udenfor kommunen) og kundekredsens geografiske spredning.

Registrering af antallet og typen af landbrug er sket ved hjælp fra Miljøcenteret Horsens. Registrering af antallet af medarbejdere og kategorisering af landbrug i fuldtidslandbrug og fritidslandbrug er sket ved hjælp fra en lokal landmand Sejer Mortensen og i enkelte tvivlstilfælde ved telefonopkald. Socialforvaltningen i Tørring-Uldum Kommune har været behjælpelig med data om antallet af beskæftigede på offentlige arbejdssteder i de to sogne samt de beskæftigedes bopæl.

For at kunne sammenholde data fra de to sogne med data fra Tørring-Uldum Kommune, er opdelingen af arbejdsstederne i erhvervsgrupper foretaget på baggrund af Danmarks Statistik.

Indledende møder og interview

Undersøgelsen blev påbegyndt i august 2002. Rapportens forfatter aflagde sit første besøg i Åle og Linnerup sogne i slutningen af august 2002 i forbindelse med et møde med repræsentanter fra de to borgerforeninger, hvor undersøgelsens formål og design blev diskuteret og kontakter blev etableret. I forbindelse med det første ophold blev der foretaget to indledende interviews med henholdsvis erhvervschefen for Tørring-Uldum Kommunes Erhvervsråd og etableringsrådgiveren, som begge har til huse i Uldum. Formålet med disse to interviews var at indhente oplysninger om deres jobfunktioner, om erhvervstiltag i kommunen og om virksomheder i Åle og Linnerup sogne. Disse to interviews blev ikke optaget på bånd og omtales i rapporten som personlige samtaler.

Interview

Der har været begrænsede midler til gennemførelse af undersøgelsen, og derfor er det blevet prioriteret at få afdækket erhvervslivets erfaringer og synspunkter.

For at afdække den aktuelle erhvervssituation i Åle og Linnerup sogne er en række virksomhedsejere fra de to sogne blevet interviewet. De interviewede virksomhedsejere er blevet udvalgt med udgangspunkt i virksomhedsregistreringen og telefonsamtaler med virksomhederne. Udvælgelseskriteriet er valgt med henblik på en rimelig fordeling af virksomheder fra forskellige erhvervsgrupper, virksomheder fra begge sogne, og virksomheder der har været i drift i både kort og lang tid.

Formålet med at interviewe de lokale erhvervsdrivende har været at indsamle data, som kan belyse, hvilken betydning de lokale forhold har, når en iværksætter etablerer sin virksomhed i området, og hvilke fordele og lemper der er forbundet med at drive virksomhed netop det sted. Desuden har interviewene til formål at indsamle synspunkter på forhold, der kan gøre det lettere for iværksættere at etablere sig netop det sted.

De lokale virksomheder er blevet interviewet ud fra en interviewguide, som har omfattet følgende temaer:

- Forhold der havde betydning for at etablere sig i lokalområdet
- Lokale forhold der virkede fremmende eller hæmmende ved virksomhedens drift (adgang til infrastruktur (veje, bygninger), grundpriser, arbejdskraft, politisk rammer (sagsbehandling og erhvervsstøtte)
- Beliggenhedens betydning for virksomhedens drift (i forhold til kunder, leverandører, økonomi, ansatte, uddannelse)
- Relationer til lokale aktører (foreninger i sognene, Erhvervsråd og kommunen)

- Tiltag der kan forbedre erhvervsforholdene og gøre det lettere for iværksættere.

Oplysninger og synspunkter om de sociale aktiviteter og de generelle forhold i Åle og Linnerup sogne er indhentet gennem interviews med de mest aktive personer, som har søgt midler til denne undersøgelse.

For at afdække hvordan erhvervssituation er i Tørring-Uldum Kommune, er centrale erhvervsaktører blevet interviewet. Dette er borgmesteren, formanden for Erhvervsrådet og et medlem af Erhvervsudviklingsgruppen.

Interviewene blev foretaget i september 2002 og gennemført på grundlag af en interviewguide. Interviewene varede ca. 1-1½ time. Interviewene er optaget på bånd, og efterfølgende er relevante dele transskriberet.

Workshop

I forbindelsen med undersøgelsen inviterede Åle Borgerforening og Samvirket Hjortsvang alle interesserede - såvel borgere som erhvervsdrivende - til møde om erhvervsudviklingen og dennes betydning for Åle og Linnerup sogne. Formålet med mødet var at orientere om denne undersøgelse, igangsætte en lokal debat og få input til undersøgelsen.

Borgermødet blev afholdt den 19. september 2002 på Åle-Hjortsvang skole. Der var ca. 25 fremmødte personer, som tog del i workshoppen og kom med ideer til nye erhverv og forslag til bedre erhvervsforhold i Åle og Linnerup sogne.

Borgermøde

I løbet af undersøgelsesperioden fik virksomheden Pro-Tex tilladelse fra kommunen til at drive erhverv i Åle, hvilket beboerne i Åle gjorde indsigelser imod. I den forbindelse blev der i oktober 2002 afholdt et borgermøde i Åle om "Pro-Tex-sagen". Rapportens forfatter overværede mødet for at høre borgernes holdninger hertil.

Bilag 2. Foreninger i Åle og Linnerup sogne

Liste over de 18 foreninger hvis aktiviteter primært forgår til gavn for sognenes beboere.

Hjortsvang Museum
Hjortsvang Ungdoms- og Idrætsforeninger
De Samvirkende Ungdoms og Filmklubber i Åle og Hjortsvang
Samvirket Hjortsvang
Åle Aftenskole
Åle Antenneforening
Åle Borgerforening
Åle Brugsforening

Åle Forsamlingshus
Åle-Hjortsvang Skole bestyrelse
Åle Jagt Forening
Åle-Linnerrup Venstre
Åle Lokalhistoriske Forening
Åle Menighedsråd
Åle Pensionist Forening
Åle Ungdoms- og Idræts Foreninger
Åle Ungdoms- og Idræts Venner
Åle Vandværk

Kilder: ”Velkommen til Åle Sogn – Åle Sogns foreningsliv, Årgang 2002” og Lokal Håndbogen – Vejviser og telefonbog for Tørring-Uldum Kommune, 2002”.

Bilag 3. Fysisk planlægning

Mulighederne for erhvervsudvikling i de to sognes fysiske rum styres af forskellige lovgivningsmæssige og planmæssige rammer. Foruden kommuneplanen spiller regionplanen og planloven en central rolle. De er kort beskrevet i dette bilag.

Regionplanen

Kommuneplanen for Tørring-Uldum Kommune skal være i overensstemmelse med Regionplanen for Vejle amt⁵⁵. Langt den største del af Åle og Linnerup sognes areal ligger i det åbne land. Her styres planlægningen af områdeudpegninger og retningslinier i Regionplanen for Vejle Amt. Regionplanens rammer for de to sogne er fastlagt til rekreative formål, landbrugsformål, råstofindvinding, mindre erhvervs- og håndværksvirksomheder i overflødiggjorte landbrugsbygninger samt til boligformål i tilknytning til de nævnte erhvervstyper.

Fordi Åle og Linnerup sogne ligger tæt på værdifulde naturområder og i vandindvindingsoplande, spiller reglerne om VVM-redegørelse også en rolle for erhvervsudviklingen.

Planlovens landzonebestemmelser

Begge sogne - inkl. landsbyerne Åle og Hjortsvang - ligger i landzone. De skal derfor administreres efter planlovens landzoneregler. Disse regler blev ændret i 2002, hvilket åbner op for nye erhvervsudviklingsmuligheder i de to sogne.

For det første kommer beslutningerne efter landzonebestemmelserne til at ligge tættere på borgerne i Åle og Linnerup sogne, fordi landzoneadministrationen pr. 1/9 2002 er overgået fra Vejle Amt til Tørring-Uldum Kommune.

⁵⁵ www.vejleamt.dk

For det andet giver de nye regler flere muligheder for at starte en ny virksomhed op på et nedlagt landbrug. Fremover kræves der ikke tilladelse til udvidelse af en mindre erhvervsvirksomhed i det åbne land, hvis den er lovligt etableret i en tidligere landbrugsbygning. Virksomheden må have op til 5 ansatte, og den enkelte udvidelse må ikke væsentligt overstige 500 m². Sagerne behandles efter Byggeloven.

Fremover kræves der ikke tilladelse til håndværks- og industrivirksomhed, mindre butikker og en bolig i overflødiggjorte landbrugsbygninger på betingelse af, at virksomheden etableres i bestående bygninger, der ikke om- eller tilbygges i væsentligt omfang, og at bygningerne ikke er opført inden for de seneste 5 år. Sagerne behandles efter Byggeloven.

Bilag 4. Tabel 7.1. Bopæl for beskæftigede i lokale virksomheder

Tabel 7.1. Bopæl for beskæftigede i virksomheder i Åle og Linnerup sogne, fordelt efter erhvervsgrupper i 2002 i antal og pct.

Erhvervsgruppe	Samlede antal beskæftigede	De beskæftigede bopæl					
		I Åle og Linnerup sogne		Kommunens andre sogne		Udenfor kommunen	
		Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.
Primære erhverv	31	31	100	0	0	0	0
Fremstillingsvirksomhed	9	2	22	5	56	2	22
Bygge- og anlægsvirksomhed	21	11	52	3	14	7	33
Serviceerhverv	191	39	20	41	21	111	58
Offentlige og private tjenesteydelser	67	26	39	19	28	22	33
Alle erhverv	319	109	34	68	21	142	45

Kilde: Egne data og beregninger.

Center for Forskning og Udvikling i Landdistrikter (CFUL) udgiver løbende fra år 2002 arbejdspapirer.

Tidligere udgivelser:

- Hanne W. Tanvig, ed. (2002). *Rurality, Rural Policy and Politics in a Nordic-Scottish Perspective*. Working Paper 1/02, CFUL, Esbjerg
- Marianne Bay Nielsen og Annette Aagaard Thuesen (2002). *Foreningslivets betydning i en landkommune – Helle Kommune*. Arbejdspapir 2/02, CFUL, Esbjerg

Arbejdspapirer kan anskaffes ved henvendelse til CFUL, tlf. 6550 4146.
Prisen i 2003 er kr. 150 excl. moms og forsendelsesudgifter.